

CÂNDIREA

ANUL II
No. 8

E X E M-
PLARUL
L E I 5.—

GÂNDIREA

E X E M-
PLARUL
L E I 5.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU
APARE LA 5 ȘI 20 ALE FIECĂREI LUNI
REDACȚIA: CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND, 38

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, DOMNII AUTORI ȘI CASELE DE EDITURĂ SUNT RUGATE A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD. CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM A FI ADRESATE REVISTEI ȘI NU PERSONAL

LUNI, 20 NOEMVRIE 1922

CUPRINSUL

LA SFÂRȘITUL UNUI CAPITOL de <i>Al. Busuioceanu</i>	49
ELEGIA DOMESTICĂ de <i>Ion Mi- nulescu</i>	51
LEGENDĂ de <i>Leon Donici</i>	52
DUPĂ AMIEZI DE DUMINECĂ de <i>Vintilă Russu Șirianu</i>	55
PLECARE de <i>Demostene Botez</i>	58
ZI DE NOEMVRIE de <i>Al. A. Phi- lippide</i>	59
LACRIMI de <i>Adrian Maniu</i>	60
CUVÂNT PREALABIL de <i>G. Galac- tion</i>	61
POMENIRE de * * *	63
CRONICI:	
IDEI, OAMENI & FAPTE:	
In casa albă	64
Cărți de inițiere literară	64
Insemnări pe marginea unui anuar	65
CRONICI LITERARE:	
IMORALITATEA CRITICEI IM- PRESIONISTE, CU PRILEJUL ROMANULUI «ION» de <i>Radu Dragnea</i>	66
UN POET AL SOVIETELOR: VLA- DIMIR MEIACOVSCHY de <i>G. M. Ivanov</i>	67
CRONICA MĂRUNTĂ	69
Pe copertă reproducere după o acuarelă de <i>Rodica Maniu</i> .	
Desenele în interior de <i>Demian</i> .	

ABONAMENTE: 1 AN, 100 LEI; 6 LUNI, 50 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITĂȚI,
200 LEI ANUAL. IN STRĂINĂTATE: 200 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC
LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚIILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI, STR. POVERNEI, 28

E X E M-
PLARUL
L E I 5.—

GÂNDIREA

E X E M-
PLARUL
L E I 5.—

GÂNDIREA

LA SFÂRȘITUL UNUI CAPITOL

DE

A L. B U S U I O C E A N U

DUPĂ aproape douăzeci de ani de experimentare literară, vechea discuție a simbolismului se întoarce iarăși în revistele noastre. Sub bandiera internațională a lui Gourmont fălăfăită alături de flamura portocalie minulesciană, «Flacăra» încearcă actualizarea unei formule literare care și aici și aiurea și-a consumat de mult și înfrângerile și victoriile. În marea oaste a simbolismului internațional, dizolvat de mult în derivații sau în deviații literare care au născut probleme noi, micul batalion românesc e cel din urmă rămas încă pe poziție. Capitolul său literar însă pare epuizat. «Literatura nouă» se întoarce la războiul, azi imaginar, contra semănătorismului. Nici o problemă nouă nu vestește alte perspective. După douăzeci de ani de luptă, simbolismul începe să vorbească în numele unui trecut. Cercetarea istoriografică a d-lui N. Davidescu, chiar, e o simplă recapitulare și un rezumat. Pentru noi, ea mai e însă și o confesiune cari poate fi începutul unui nou capitol: E confesiunea unei generații cari trece dincolo de noi și în care actualitatea va încerca să-și caute aderențe sau respingeri sufletești. E de altfel singura problemă nouă ce se poate pune la încrucișarea a două generații. Sub simbolul aparent al formelor se întretaie liniile ideale sufletești care își cer clarificarea. Simbolismul nu mai e, dar, o problemă literară. Întrebarea ce i se ridică e esențială: Care i-a fost conținutul de umanitate, sensul ideal și etic, care dă valoarea de cultură fiecărei epoci literare? Căci literatură nu înseamnă neapărat cultură, chiar când solidaritatea unei școale izbutește să impuie o formulă sau să generalizeze o anume sensibilitate. Cultural, literatura nu trăește prin metafore, ci prin fondul de gândire și umanitate, prin sinteza ideală a lucrurilor prinsă în aceeași viziune sau concepție a vieții. E aproape o întrebare de conștiință care pune în cumpănă idealul etic al unei întregi generații. Ea rezumă însă singura problemă actuală ce se poate pune simbolismului.

Simbolismul a fost o reacțiune împotriva semănătorismului, după cum, pe nesimțite, semănătorismul însuși, realist și afirmativ, înainte de a înclina către revoluția socială, arun-

case în artă germenii de disolvare împotriva pesimismului romantic eminescian. Fatalismului cosmic eminescian, care prin Vlahuță și prin Cernași continua ecoul până în paginile «Semănătorului», noua generație literară îi opunea activismul primitiv și epic cu accente uneori aproape cosmice, care definea gândirea poeziei lui Coșbuc. Revoluția fusese lentă. Prin imixtiunea, greu de lămurit atunci, a celor două temperamente, ea trecuse uneori acoperită. Personalitățile minore au și fost sacrificate la întretărirea celor două suflete. Transformarea era însă adâncă: Două generații literare care în Eminescu și în Coșbuc își găsiseră expresii de simbol, și între care sta deschisă aproape aceeași antiteză ca între negație și afirmație. Coșbucianismul era nu numai o manieră — dar o sensibilitate generală și o concepție a lumii. El avea să treacă dincolo de poezia lui Coșbuc — în gândirea epiră și realistă a lui Sadoveanu, în naturalismul mistic și aproape panteist al poeziei lui Nichifor Crainic și până în poezia cu accente de adâncă uneori religioasă umanitate a d-lui Tudor Arghezi, care totuși nu e un semănătorist. (Ași cita aceeași poezie «Belșug» reprodușă și de d-l Davidescu din «Cronica», 1916).

Simbolismul, dar, nu se confundă cu începuturile literaturii noastre. Intre el și eminescianism e o epocă întregă literară: realismul coșbucian, care însemna nu numai poezia lui Coșbuc, ci o sensibilitate întregă literară ce își găsea organizarea nu numai în limitele discutabile ale unei simple formule literare, dar și într'o largă viziune etică a vieții. Țărănismul și poporanismul, revoluționar sau naționalist, aveau să însemne degenerescența acestui realism. Coșbucianismul — care, etic, nu e încă epuizat, căci în germene el a adus posibilitatea unei întregi metafizici încă nedesfășurate — și a început astfel disoluția prin ceea ce în el era numai literar. Simbolismul nu s'a ridicat împotriva a aceeași ideal reprezenta această literatură. O formulă literară — el a început războiul împotriva altei formule literare.

Revoluția a fost astfel numai parțială — și, așa zice superficială, dacă simbolismul n'ar fi invocat și un conținut mai grav care putea fi începutul unei mari realizări. Poezia nouă era însă în căutarea unui suflet nou — cu o ficțiune verbală încetățenită mai mult polemic: poezia nouă avea să exprime «sufletul modern». Sufletul modern însă (sufletul e întotdeauna modern) nu era deocam datădecât un deziderat care anticipa adjectival viitoarele realizări posibile. Aspirațiile erau încă neorganizate. Universul nou, care se cerea creat spontan, era încă în stare nebuloasă. Personalități mărunte încercau să-l compue fragmentar. Era o sinteză problematică, preparată artificial în eprubete, cu formule și cu ecuații de chimie literară. Câteva coincidențe culturale totuși, înlesneau procesului și oarecare adâncire. Realismul trăia pretutindeni ultimele-i pagini. Saturat de obiectivitate, suflul modern se întorcea interior. O nevoie de transcendental înlesnea avântul unui nou idealism care în literatură își găsise expresii variate dela trandafiriul lirism aproape romantic al lui Verlaine și până la poezia metafizică a lui Walt Whitman. Impresionismul teoretiza subiectivismul artei care prin Rodin își crea un Cosmos nou, smuls realității, implantat însă prin toate fibrele în suprasensibil. Dostoewski, Ibsen, Nietzsche aduseseră și eroica noului idealism. Sufletul modern exista, așa dar, nu numai în suprafață, prin contingente de sensibilitate, dar și în adâncime, etic, mistic, cosmic.

Erau însă simple coincidențe. Simbolismul nu născuse din gândirea generală a epocii și n'a izbutit nici mai târziu să creeze o viziune mare a lucrurilor. Teoretic și inițial el înălțura posibilitatea oricărei concepții etice în literatură. O înverșunată luptă de disociere între etic și estetic, a fost poate singurul înțeles mai adânc al literaturii noastre simboliste. În afară însă de negația aceasta — nici o afirmație. Din conglomerarea de senzații și emoții noi, linia sintetică a ideii nu s'a lămurit. Individualismul etic al epocii nu și-a găsit astfel nici o definiție reprezentativă care să creeze ideal ceea ce confuz trăia în sensibilitatea generală. Poezia dizolvată în notații impresioniste a rămas la aspectele fragmentate, cari acum pot fi însumate, nu însă organizate într'un tot complex. A fost o pulverizare de conștiință, cu un termen predilect al simbolistilor: o epocă de disociații, care a descompus în *individualități* marea individualitate virtuală care ar fi putut crea un idealism modern literaturii noastre.

O epocă infecundă. Infecundă — nu în individualități, infecundă cultural. Linia oprită la Coșbuc, frântă în degenerarea țărănistă — care n'a fost coșbucianism (o eroare a coșbucianismului), își așteaptă și acum continuarea. Simbolismul n'a putut aduce decât o punctare discontinuă; prin purificarea și afinarea sensibilității literare, poate și o jalonare. I-a lipsit însă interioara rezistență constructivă care îi cerea să fie și ceva mai mult decât o literatură.

ELEGIA DOMESTICĂ

DE

ION MINULESCU

TU care 'mi întri 'n casă, cu noaptea
Și cu cântul
Viorilor solemne, ce-și frâng nervoase-arcușul
Sub cerul mat de toamnă —
Sub care-ți plimbi culcușul
Ce nu ți-l dete încă
Nici patul,
Nici pământul;
In casa mea fii bine venită...
Iată-mi casa:
Intoarce doar butonul electric din părete
Și 'mprietenește-ți ochii cu «hall»-ul,
Cu terasa,
Cu albele surâsuri din negrele portrete,
Cu treptele ce urcă sub rustice covoare
Spre salonașul galben
Și-odaia de culcare,
Cu *Mylord* ce te latră nedumerit din ușe
Și cu *Fatma* ce doarme pe vatra cu cenușe...

Oprește-ți apoi ochii pe frunzele de laur
In care se 'ncadrează (însuflețind decorul)
Patronii mei:
La dreapta — ION BOTEZĂTORUL
Și lângă el, la stânga — ION GURĂ DE AUR...

Iar pe comoda veche, privește-i cum stau, gata
Să-și părăsească par'că, de bucurie, rama
Un Domn cu favorite și bucle negre —
TATA
Și-o Doamnă cu-ochi albaștri și bucle blonde —
MAMA...

Tu care 'mi întri 'n casă cu toamna fumurie,
Cu basmele bunicei
Și «faptele diverse»
In casa mea, fii bine venită, pentru mine
Și pentru-aceste chipuri,
De praf și vremuri șterse,
Ce te privesc din rame, cu-aceiași duiosie
Ca 'n zilele când toamna, soseam și eu ca tine.

L E G E N D Ă

DE

L E O N D O N I C I

A sosit și seara ultimă, ultima seară în ajunul Incoronării și Regele, luând rămas bun dela cancelar, rămase singur în tăcerea solemnă a cabinetului Său.

Eră târziu și orologiul din turnul fortăreții, de mult sunase miez de noapte. Regele ostenit, s'a ridicat dela birou și a plecat spre dormitor. Ca de obicei întâlni pe drum santinele tăcute, soldați din garda Sa, cari se păreau niște nemișcate statui.

Ajuns în dormitor, Regele se opri în prag. Felinarul de noapte abia ilumină camera și o umpleă cu o lumină caldă, moale, roșie. Regina dormia.

Regele stătu câteva clipe și se întoarse închizând cu precauțiune ușa, ca să nu deștepte cumva pe Regină.

S'a dus dealungul coridorului ce dădea la sala somptuoasă de tron. Mergea încet și gânduri ciudate îl înconjurau.

Măine Incoronarea: un act care îl verifică fără împotrivire Rege acestei țări mari. Dar o neliniște îl cuprindea. I se părea că nu e isprăvit totul, că îi lipsește ceva cardinal, că ceva nu e împlinit.

Pașii Lui răsunau sonor în liniștea nocturnă a palatului și mai sonor în sala enormă de tron.

Raza de lună prin fereastra gotică ilumină tronul.

Regele stătu câteva clipe nemișcat, apoi se îndreptă spre fereastră. Grădina dormia în ceața argintie de lună. Pretutindeni liniște și pace. Și Regele își reaminti cum copil alerga cu fratele Său iubit, prin aceste alei și cum odinioară eră ușor la inimă, când n'așteptă nici moștenirea tronului, nici scepstrul, nici coroană. Dar o bombă aruncată de un anarhist a făcut ca fratele să doarmă în ultimul și veșnicul somn în catedrala Capitalei. Și El a primit această grea povară uneori nesuferit de grea, invidiat de mulți, și necompătimit de nimeni.

Regele ieși din sala de tron și se îndreptă spre iatacul Său intim. Acolo îmbracă un palton, puse în cap o pălărie și părăsi palatul prin ieșirea ascunsă.

Deși eră noapte, orașul fierbea. Ici și colo se auziau vocile poruncitoare și ciocănitul ciocanelor. Se isprăvisе împodobirea Capitalei pentru ziua de mâine. În fața catedralei Regele fu oprit de un sergent de stradă:

— Treci pe dincolo!

— Da ce, pe aici nu se poate?

— Așa e ordin. Par'că nu știi că mâine e Incoronarea!

— Ei și?

— Ei și! Mai mulți sunt ca tine. Treci, îți spun! Cu așa oameni ca tine, numai decât se va întâmpla o poznă. Treci!

Și Regele trecu mai departe.

Iată și strada largă a Capitalei Sale, ici-colo iluminată cu ferestrele restaurantelor. Nici odată Regele nu mai o văzuse așa de aproape.

O cunoștea numai din goana automobilului, din cărți postale și din descripția străinilor, cari admirau strada asta minunată.

În fața unui restaurant Regele fu oprit de o companie de cheflii, cari cu sgomot păriseau localul.

— Mă! ne-a dat afară!

— Dar este și cam târziu!

— Să mergem mai departe!

— Să mergem! Dar și acolo trebuie să fie închis. Ai uitat: mâine Incoronare!

— Și ce-mi pasă. Să fie! N'am nimic contra...

Cheflii s'au urcat în birjă și au dispărut în întunecimea îndepărtată a străzii, iar Regele își continuă drumul Său, fără nici o țintă hotărâtă.

Iată și mahalaua.

Aici niciodată n'a fost Regele. Niciodată. Nici nu știa că există în domeniul lui astfel de cartiere.

Se simția obosit. N'a fost obișnuit să meargă atât de mult pe jos.

În depărtare zări un geam iluminat. Se îndreptă acolo, de unde venia lurrina și sunetele unei orchestre discordante.

Intră. Niște nori de fum, miros de mâncări proaste, un cor de voci bete și dezordonate.

Găsi un loc și se așeză la colțul încăperii. Comandă un vin și începă să observe mușterii. Iată, acolo, pe semne miseriași mici, aici mai deaproape, în vecinătate, trebuie să fie niște hoți. Unul din ei privi țintă la Rege și i se adresă:

— Mă, domnule! Ești bogat... Poate ne cinstești și pe noi cu ceva.

La început, Regele nu înțelese, cufundat în gânduri. Apoi răspunse:

— De ce nu? Cu mare plăcere.

— Cât se poate să luăm?

— Cât poftiți.

Și s'a început. Hoții deșertau paharele, dansau, cântau, țipau. S'a ridicat o gălăgie care poate niciodată nu s'a mai ridicat pe socoteala altuia.

Infine, crășmarul veni cu plata și cu invitația de a părăsi localul.

— Eu plătesc totul! — zise Regele și scoase o piesă de aur.

Crășmarul înlemnise.

— Domnule, dar...

Iar hoții cari au văzut piesa începură să strige în gura mare:

— Dă-i restul, tu... tâmpitule!..

Regele a ieșit împreună cu hoții.

— Haide cu noi!

— Unde?

— N'ai grijă. Haide!

Au ajuns la azilul de noapte. Regele privi cu mare curiozitate. Paturi, paturi, paturi, unul peste altul. Aerul greu. Se aud sforăituri.

«Așa doarme poporul Meu!» — se gândi Regele mașinal.

Își alese un pat, alături de patul hoților. S'a urcat fără să desbrace haina. S'a întins. Tăcere. Regele nu adormi.

A trecut poate o jumătate de ceas, poate un ceas.

Și îndată Regele prinse o șoaptă:

- Mă! el are bani.
- Are.
- Să-i luăm.
- Bun. Dacă doarme...
- Să încercăm.

Și Regele auzia cum cei doi hoți se apropiau încet de patul Lui.
 Și în clipa când unul din ei vru să pună mâna pe El, Regele s'a ridicat brusc în picioare.
 Și fața Lui, în clipa aceasta fu atât de îngrozitor luminată și neobișnuită, încât hoții
 (unul din ei avea un pumnal în mână) s'au dat înapoi.
 Și după o tăcere lungă, unul din hoți l-a întrebat:

- Cine iești?
- Eu? Eu sunt Regele vostru.

Și a scos din buzunar tot aurul pe care îl avea, l-a dat lor și a plecat. Hoții însă îl urmăriră până la poartă. Și acolo au căzut în genunchi:

— Iartă-ne, Maiestate!

Și Regele a pus mâinile Sale pe două capete păcătoase și a rostit trist:

— Eu vă iert. Să vă ierte și Dumnezeu.

Hoții l-au întovărășit până la palat cu un respect pe care Regele nu l-a văzut niciodată din partea miniștrilor Săi.

La despărțire, Regele s'a descoperit, își făcù cruce și spuse:

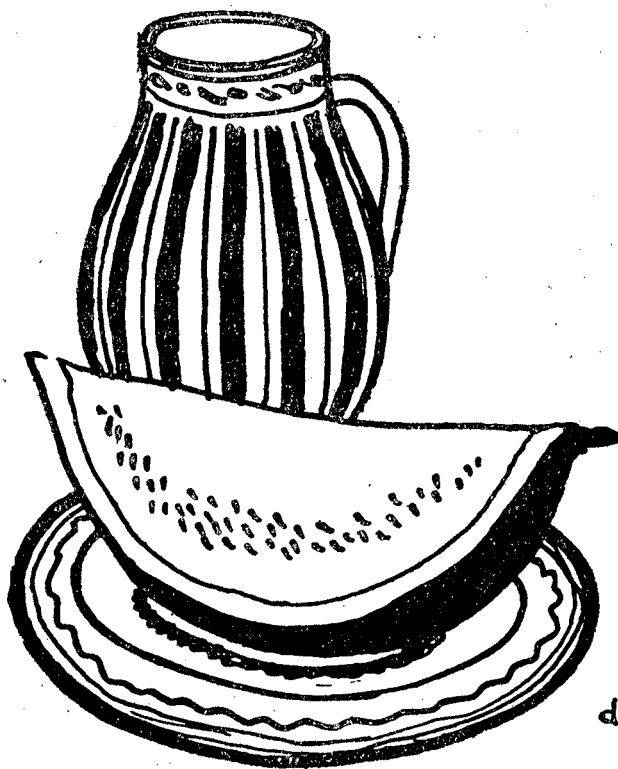
- O, bieții băieți! O, bieții băieți!
- Și unul și altul, i-au sărutat mâna.

A doua zi, în ziua încoronării, după ce Regele primi felicitările din partea delegațiilor străine, după ce zâmbi către oamenii pe cari îi disprețuia, după toate oficialitățile obștoare, rămas împreună cu Regina, o auzi rostindu-i:

— Te felicit, dragul meu. Un act atât de solemn!..

Iar Regele i-a răspuns:

- Am fost încoronat ieri.
- Unde? De cine?
- Intr'un azil de noapte. De cine? De supușii mei.

d.

DUPĂ AMIEZI DE DUMINECĂ

D E

V I N T I L Ă R U S S U Ș I R I A N U

CUNOȘTINȚELE mai intime l'au botezat «Javră». Copiii mahalalei i-au găsit o poreclă mai sugestivă: «Câine roș». El însă n'a cunoscut niciodată deliciul de a posedă un nume și un pronume potrivit orânduvelilor «Stării Civile».

În zilele de lucru, «domnu Javră», cum îi spun sergenții, nu este vizibil. Dar în fiecare Duminică, exact la ceasurile două și jumătate, cu o neschimbată și aproape științifică punctualitate, dânsul își face intrarea în calea Moșilor, ieșind din fundătura Vaselor.

Azi, Duminică 12 August e vară, pe calendar și în natură.

Mahalaua digerează.

Te miri că sub arșița toropitoare trotuarele nu sforăie.

În sunetul dezolat al clopotului dela botul vagonului, pe care vizitiul coplesit de nădușeală îl apasă cu un gest moțâitor, trece, bleg, cu caii pleoștiți, huruind spart, un tramway.

S'a îndepărtat.

Un armean păros trece drumul.

O evreică însărcinată, purtând o găleată, cotește gâfăind colțul, și dispare sub o poartă.

Liniște.

Brusc, un glas de copil țipă ascuțit și prelung: «Câine roș»! Un altul i-se alătură: «Câine roș»!

Nici nu știi de unde au răsărit.

Un al treilea găinar iese alergând dintr'o curte, urlând, cât îl ține gura: «Câine rooș»! L'au zărit venind.

Peste câteva clipe, o namilă fantastică își introduce făptura în calea Moșilor.

E un golan lung de necrezut. Unii spun că are trei metri. Sdrențe de felurite colori, fluturătoare ca niște steaguri, îi acopăr trupul lemnos, adus de spate, cu umărul drept ieșit înainte și mai jos decât cel stâng. Niște ochi fără gene, de culoarea apei din canalele înfundate, clipesc des cu un aer mereu speriat, contrastând cu mișcarea mânilor lungi până la genunchi, ce se bălăbănesc tihnit, de cele două părți ale trupului.

Javră e desculț, poartă o fostă capelă de militar, fără cozoroc. Are urechi foarte mari.

E chel ca o bilă de biliard. Fața și nasul spuzite și roșii.

Serios, tacticos, aproape solemn, Javră primește cu o absolută indiferență urletele copiilor constituiți acum în bandă.

Omul o ia pe marginea trotuarului cercetând pavajul cu mare băgare de seamă.

Huidueli, țipete, coji de pepeni, cutii de conserve, scați și ceata de plozi, îl urmăresc.

«Câine roș», ascuțit, «câine roș» rotund și grav, imitând glasul bărbătesc, «câinee roș», strident și prelungit; porecla sboară după el ca un gogoloș sonor.

Omul pășește impasibil.

Câte odată, când vreun proiectil izbește bine, Javră se întoarce, ridică mâna și sprâncenile într'un gest paralel de supremă mirare. Indată, un surâs sinistru ca și cum un cuțit i-ar crăpă obrazii dela o ureche la alta, îi rănește fața. Mâna cade, ochii clipesc în semn de adâncă înțelegere și omul pornește grav înainte.

Când gălăgia după amiezii duminicale se revarsă în zarva și mai mare a serii, Javră își strecoară făptura rășchirată prin mulțime, cu acelaș pas măsurat.

În dreptul fundăturii Vaselor cotește.

Silueta lemnoasă, fluturându-și sdrențele se profilează în umbră, grotescă, neverosimilă: ai zice o sperietoare de pasări venită de departe, din lanurile coapte...

Câte un copil, rămas neculcat, o însoțește cu glas somnoros: «câine roș».

UN BOU

Picioarele și grumazul lui sunt un calendar care nu dă greș niciodată. În mușchii lui, boul cuminte și răbdător, cetește zilele după urma pe care o lasă munca.

De aceea el a știut de eri că azi e Duminecă și când a intrat în ogradă, la asfințitul zilei, și al săptămânii, după ce a băut apă proaspătă la jghiabul de lângă fântână, boul a ridicat încet botul ud din care atârnavă bale blajine și curate, a privit în apus cum muriă cea din urmă zi de muncă și a mugit prelung și mulțumit.

În zori, jugul a rămas la locul lui și sufletul boului a zâmbit.

Dimineața a trecut cu ceasurile repede gonite, de glasul clopotului bisericii din deal și de zarva prânzului.

Apoi larma s'a îndepărtat, sgomotele s'au scurs ca un pârâu sonor în jos, spre cârciumăși horă.

În grajd liniștea e așa de mare, încât țiuie.

Pare că timpul a ațipit.

Lumina după amiezii, strecurată prin cele două ferestre mici, așezate sus de tot, s'a cui-bărit în fânul care miroase a odihnă: moțâie.

Adierile dorm și ele lenevite prin frunzele copacilor.

Boul s'a culcat cum e mai bine: cu genunchii strânși sub el, cu trupul pe o parte.

Fălcile lui rumegă în ison egal nutrețul pe care pântecul lui înțelept, socotește că nu l-a frământat destul.

Ochiul lui mare, duios și bleg, își mișcă încet globul încoace și încolo: rumegă lumină...

Deodată, o muscă enormă, grasă și verde, intră prin ușa întredeschisă. Sboară pompos, cu sgomote de aeroplan în miniatură. Pare să aibă treburi grabnice, importante și multe. Deaceea plutește cu atâta ifos, așezându-se și examinând fiecare unealtă și colțișor, pe rând, cu mare băgare de seamă.

Boul i-a auzit bâzâitul care îi e așa de familiar și știe, cu deplină siguranță, ce va urma. Dacă ar putea, ar surâde la târcoalele muștei. Știe el bine că e o simplă ipocrisie manevra asta.

Ținta muștei e doar, de cum a intrat, poate chiar mai dinainte, pielea lui.

Musca s'a așezat pe o găleată goală, pe urmă pe un suman acățat într'un cuiu, de-acolo pe coada unui biciu și apoi s'a plimbat pe fiecare zid în parte.

În sfârșit, după o ultimă rotire, parodiind planarea uliului, s'a pus pe fruntea boului, între ochiul și urechea dreaptă.

Boul, dureros turburat din somnolența lui duminicală, încrețește pielea.

Musca sboară și, după o clipă, se așază din nou exact în acelaș loc.

Răsboiul între pielea boului și îndărătnicia veninoasă a muștei, continuă cu mici schimbări de teren: pe gât, pe spate, mai sus, mai jos, acelaș.

După un timp, boul, într'o blajină și greoaie enervare, se întoarce cu mișcări mătăhăloase, pe cealaltă parte.

O clipă speriată, musca se îndepărtează ca să revină îndată ce boul a încetat să se miște.

Și boul enorm, hărțuit de minuscula insectă, privește trist și dureros, în gol.

Un ciripit ascuțit, proaspăt și cristalin, țâșnește în grajd și o paranteză neagră, taie diagonal aerul.

Rânduneaua s'a oprit sus pe o bârnă care-i adăpostește cuibul.

Musca bâzâie în sbor precipitat, căutând un loc proaspăt pe trupul boului.

Rânduneaua izbucnește iute ca o privire.

Când s'a oprit pe bârna din partea opusă, bâzâitul s'a frânt brusc în tăcerea uscată.

După un timp, boul a înțeles și, întorcând capul, privește lung umed, recunoscător, la pasăre.

Un salt.

Crăpătura ușii întredeschisă a sorbit rânduneaua și boul rămâne cu privirea nătâg mirată, atârnată în tavan.

Pe urmă, încet, încet, pleoapa i-se lasă cu încredere și liniștea îl acopere ca un fân.

Boul e fericit.

Creierul, încet ca și umbletul lui, rumegă cu o duioasă și îndărătnică stupiditate, unul și acelaș gând. Dealtfel, gândul acesta unic îl gândește, de când a început să gândească: de ce calul trage fără jug?

Gândul se rostogolește tihnit și acelaș în capul boului. Timpul curge prietenos, bun și monoton ca un ison de dascăl bătrân.

Pentru bou, Dumineca e pășunea prielnică din care paște odihnă.

UNUL IN DRUM SPRE CASA ALBĂ

Zi blestemată!

Iar o să mă svârcolesc în mine ca într'un pat cu somiera stricată!

Par'că nu i-am spus de o mie de ori doctorului, că Dumineca e ziua afurisită în care boala mea face un salt înainte! Ași! s'a uitat cu o protectoare compătimire la mine, m'a bătut pe umăr, a surâs mucegăit, cum surâd toți doctorii, și mi-a spus: «Amicul meu, în materie de neurologie, noi, oamenii de știință, trebuie să ținem seamă de un foarte important factor: auto-sugestia. Ceeace-mi spui, e un simplu fenomen de banală auto-sugerare. Fii liniștit, Dumineca nu conține nici mai multe nici mai puține bacterii ca alte zile».

Idiotul!

Eră să-i spun: d-ta te crezi deștept. E o simplă «auto-sugerare». Ești un dobitoc!

Dar, dar am oricum nevoie de el (e cu 20 de lei mai efin ca altul). Deaceea am tăcut. Ha, ha, dar am gândit-o, dacă nu i-am spus-o. Și par'că nu-i tot una!

* * *

Azi dimineață am șters praful de pe cutiile cu chibrituri din frumoasa mea colecție. Am două sute șapte cutii, nesocotind pe cele două deteriorate, ambele la câte un colț. Pe urmă mi-am lustruit colecția de nasturi (cincizeci și două de duzini), mi-am călcat cele două perechi de pantaloni, am periat tot ce am găsit apt pentru această operație și m'am spălat de patrusprezece ori pe dinți.

E ceva!

Dar am lucrat prea repede și acum ce mă fac, ce mă fac, în după-amiaza care se întinde ca o foaie de plăcintă!

Aș privi pe fereastră, dar dacă scârțâie sticla sub privirea mea!

Strada bâzâie ca o muscă uriașă. De ce nu s'o fi așezând pe nasul lui Dumnezeu!

M'aș duce să mă plimb. Ași, e chip cu circulația asta blestemată! Ar fi o nebunie, o sinucidere sigură!

Incet, tacticos, geometric, ochii și-au încrucișat privirea pe vârful nasului. E enorm azi. Nici odată n'a fost așa de mare. Ce ridicul instrument, un nas! E cu desăvârșire degradant pentru rassa omenească. E absolut nedemn față de avântul științei și al industriei din ziua de azi. Dacă voi avea vreodată un copil legitim, am să-i tai nasul, de mic. Absolut, am să i-l tai!

Înainte de toate ar trebui să mă sinucid. Dar dacă voi simți mirosul descompunerii mele? A, nu, asta nu. O, veșnică dilemă a înțelepciunii!

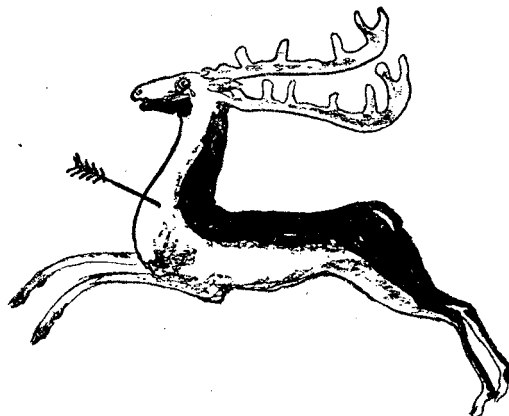
Ornicul din perete râgâie, îi e burta plină de timp. O să-l verse.

Tic-tac, tic-tac. Clipele îmi cad pe creștet ca niște picături de unt-de-lemn fierbinte. Nervii îmi scrâșnesc ca o dantură.

Aș sparge ceva cu multă voluptate, dar sună prea ascuțit sgomotul spărturii.

Șopârle cu picioare de ace îmi trec pe șira spinării. Unde mi-e sufletul? Il caut ca o cârțiță în bezna mea. Nu e. Fuge ca un șoarece să intre în podele...

Dumineca mă gătuie. Oh, Dumineca!

P L E C A R E

DE

DEMOSTENE BOTEZ

AI plecat.

Trenul care-aleargă-acum halucinat
Speriind toți ulii pe câmpii deșarte,
Te-a luat de-aici și te-a dus departe.

La un geam pe care seara timpurie
A 'nceput să puie lespede a ei sură,
In imensitatea 'ntinsă pe câmpie
Îți apare chipul de miniatură.

Pe cer, o jumătate palidă de lună
Te petrece,
Mergând cu tine împreună.
Când stai prin gări se-oprește și ea în răstimpuri,
Oglindind întreg pustiul de pe câmpuri.

In mersul trenului ce-ți scutură sânii
Pe care vrei să'i înăbuși în cupele mâinii,
Îți tremură gândul întins ca o strună
Pe deșertul înălbit de lună.

*

Pe-aici de când te-ai dus și până o să vii,
Toți oamenii par niște jucării:
Că trec pe uliți cu-o fatalitate
Fără rost,
Și-s par'că amintirea acelor care-au fost.
Și mai ireale 'ncep să fie toate.
Lumea 'ntreagă par'că e ceva firav
Ca văzută de un om bolnav
Care-a ieșit după un an pe stradă...

Și frunzele au început să cadă...

Z I D E N O E M V R I E

D E

A L. A. P H I L I P P I D E

PE vârful unei crengi o frunză mică
E ca o friguroasă păsărică,
Cu penele de aur veșted, care
In vântul toamnei gata e să sboare...

Intr'un târziu singurătatea trece
Pe la fereastră, palidă și rece,
Și înăuntru intră nechemată
Ca o iubită tristă și uitată...

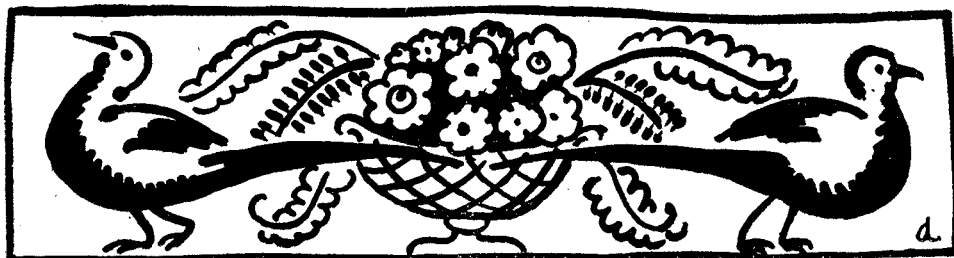
Dar, iată, la apus ca o fereastră
Se 'ntredeschide-o fâșie albastră,
Și-o clipă soarele rănit și-arată
In zare inima însângerată
In care-amurgul lungi pumnale pune,
O clipă numai...

Soarele apune,
Și nouri cenușii și deși îngroapă
Amurgul sub imensa lor pleoapă,
Incet și trist — ca pentru totdeauna...
Și păsări negre, una câte una,
— Călugări negri pentru 'nmormântare —
Trec la apus, pierind în depărtare,
Spre cer sburând pe cea din urmă poartă...

Și frunza cade — păsărică moartă...

Iar noaptea ca un șarpe negru vine,
Pătrunde 'n mine . . .

L A C R I M I

DE

A D R I A N M A N I U

PARE că vântul își plimbă degetele încet prin firele de iarbă, să adoarmă pământul cu toate frământările din creștetul lui. Crucile vechi acoperite cu o pălărie de șindrilă, arată mai mult asemeni unor ciuperci (veninoase), răsărite sub pădure, în urma ploilor vechi.

Când și când, un fior lung trece prin fruntea unui copac bătrân, încremenit într'o gesticulare de actor de provincie jucând o tragedie. Pe brațe i se răsucesc frunzele arătându-și fiecare pântecul argintiu, scânteind ca acele zorzoane cu care se împodobesc prinții.

La marginea unui șanț, înșirate militărește, sunt mormintele celor fără mormânt. E singura amintire a războiului. Singura — crucile toate la fel, din lemne frânte, pomenind vieți frânte, departe, cine știe unde. Pentru sufletele celor ce nu au odihnă — nu pentru ele? — ciocănitorea pătată cu stropi bruni, bate acuma toaca în trunchiul copacului destins. Uite-o, bate tocmai acolo unde ar trebui să fie o inimă.

II

Incotro drumul? Livezi cu pruni sălbatici, nalbe mari și roșii presărate cu o pulbere argintie, amintind prăjiturile ninse cu zahăr, din vremea când eram toți mici. Și un șir de găște mândre, ca niște copii ce pentru prima dată au încălțat ghete galbene. Iată fântâna. De când s'o fi văitând la fel? Un popă descalică și își spală picioarele, apoi adapă calul. Fluturii galbeni se suie în soare până nu-i mai vezi — uită-te după ei mult și o să trebuiască să închizi ochii.

III

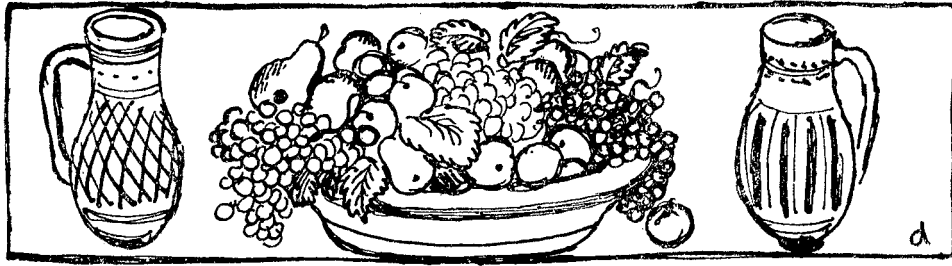
Luna de argint, în brumă trec cocorii. Imi amintesc de unul care într'o toamnă a rămas. Ceilalți au țipat aspru, îl întrebau: Nu mergi în Egipt, să învățăm geometrie și să prindem broscuțe?

Și pe urmă s'au îndepărtat în triunghi. Iar el a suferit sgribulit, ca un meditator de care își bat joc copiii. Ciocul lui lung părea un nas plouat, iar în ochii mici și lucioși părea că prinde toată înțelegerea, pentru că suferea ca o făptură omenească în pardesiul de pene.

Cred că a murit de dorul drumului, cum alții mor de foame.

În seara aceia cerul era de brumă. Dispăruseră acele stele pe care le urmăresc astrologii. Stele căzătoare și constelații care arată calea drumului Stelele printre care fug pasărilor călătoare, se stinseseră toate. Se stinseseră și acele țipete sfâșietoare, cu care trec în nopți, stolurile nevăzute ale îngerilor de toamnă.

CUVÎNT PREALABIL

(LA LUCRAREA: «SF. APOSTOL
PAVEL ȘI PROCONSULUL GALION»)

DE

G. GALACTI O N

IN vara anului 1920 am început să îndeplinesc o dorință mare, hrănită de multă vreme și despre care, adeseori, în diferite ziare și reviste, am împărtășit pe cititorii mei. Dorința aceasta era și este să văd, în Biserica și în limba românească, o traducere nouă a Sfintei Scripturi. Am început traducerea aceasta; și anume am început cu Noul Testament. Cu ajutorul Domnului, nădăjduesc că, peste câteva luni de zile, voi ajunge la Apocalipsă.

Nevoia unei noi traduceri a Sfintei Scripturi este azi mărturisită de toată lumea, de clerici și de mireni, de conducătorii Bisericii și de creștinii de rând, de cei ce râvnesc îmbunătățirea lor creștină și de cei ce, în afară de Biserică, iubesc cuvântul și literatura românească.

Prin împrejurările zilelor, în cari ne găsim, ni-a fost dat să vedem ceace știam numai din povestite: Cât de multe trăesc, pentru Sfânta Scriptură, unii creștini din alte biserici și cât loc cuprinde în vieța lor Cartea Dumnezească. Pilda aceasta să nu rămână stearpă pentru noi! Dar nevoia Sfintei Scripturi, traducerea cea nouă și îndestularea sufletească a poporului nostru le văd și le înțeleg ca teolog ortodox, ca fiu credincios al Bisericii dreptmăritoare, în care m'am născut. În privința aceasta, nu poate să fie cale mai bună, cinste mai mare și simțire mai sfântă decât deplina solidaritate cu acei vechi și binecuvântați talmăcitori bisericestii români, cari spuneau la sfârșitul predosloviei lor:

«Că eu mult nevoiașul cu destulă trudă m'am nevoit, nu numai cu trupul ci și spre suflet nevoie ci eu am ustenit, iară intru usteneala me vă odihniți sufletele voastre, o, blagosloviți creștini și nu pregetareți nice de mine mult păcătosul a ruga pre Domnul Dumnezeu pentru sfinte rugăciunile voastre, doară ași dobândi și cu milă dela Dumnezeu, la ziua înfrișatei întrebări». (Evanghelia învățătoare, 1642).

Va veni ziua când, asupra acestei traduceri, atât de necesară pentru neamul românesc — cel intrat într'o fază nouă a existenței sale — voi avea spațiu larg să lămuresc cum am înțeles și cum am îndeplinit lucrul meu, de ce sfaturi și de ce ajutoare m'am bucurat și cu cât dinadins am căutat să țin seama de drepturile și de autoritatea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, alături și mai presus de drepturile românești.

În calea muncii mele de traducător, am întâlnit și întâlnesc felurile probleme și subiecte, și vrednice de cercetat și de tratat, din toate aceste domenii cari se învecinează: Istoria bisericască, cronologia Noului Testament, introducerea în Sfânta Scriptură, archeologia și exegeza biblică. Oricât de mult a fost lucrat și va mai fi lucrat ogorul științelor biblice, acest ogor nu va săraci niciodată. Dacă Biserica noastră ortodoxă de Răsărit, prin așezarea ei risipită și prin vieța grea pe care a dus-o, mai ales de vre o cinci sute de ani încoace, a rămas în urmă, în privința aceasta, și a trebuit să se uite, de departe, cum celelalte biserici secerau

lanuri bogate, apoi și această stare a ei — cu voia Domnului, — nu va fi goală de binecuvântare. Ruth, nora cucernicei Noemi, intrând în țarina lui Booz și adunând spicele rămase de pe urma secerătorilor, s'a învrednicit, dela Domnul, de mai multă îndurare și de mai multă slavă decât toți secerătorii din Bethleem, din vremea aceea.

Târziuțetea Bisericii Ortodoxe, față cu munca uriașă, îndeplinită de alte biserici pe tărâmul studiilor biblice, se va întoarce spre folosul ei, căci îi va îngădui să aleagă operele cele bune și pozitive și să dea la o parte pe cele îndoelnice. Acesta trebuie să fie sentimentul care să călăuzească și să întărească pe teologul ortodox, când privește înaintea sa extraordinara bogăție a lucrărilor făcute de eterodocși în toate ramurile atât de vastei științe biblice.

În această muncă de ani de zile pe care mi-am hotărât-o, hotărându-mă să traduc toată Sfânta Scriptură, cu voie sau fără voie trebuie să fac și unele popasuri. Lucrarea prezentă e un popas. Proconsulatul lui Galion, în legătură cu prezența și cu activitatea Sf. Apostol Pavel în Corint, înfățișează — în istoria lumii și a răspândirii Creștinismului, — un moment admirabil. Din stabilirea lui cronologică a ieșit lucrarea aceasta. «Inscripția dela Delphi», fericit și pe neașteptate găsită, ne ajută să determinăm cu destulă precizie anul când stătură față în față omul de Stat roman și vistiernicul Veștii celei Bune.

Este adevărat că această problemă și altele de felul ei, cu toată importanța lor, sunt prea timpurii pentru dispoziția și pentru pregătirea lumii noastre cetitoare. Mai înainte ca să cerem dela această lume tragere de inimă pentru studii migăloase, privitoare la întâmplări din Biblie, trebuie s'o învățăm să iubească și să cetească Biblia. Și ca să-i dăm această dragoste și această deprindere, trebuie să-i punem mai întâiu sub ochi o traducere limpede, mlădioasă și literară, în limba zilelor noastre, cea de după Hașdeu, Eminescu și Coșbuc.

Pentru acest cuvânt și până la îndeplinirea aci formulatei condițiuni, lucrările de felul acestea vor fi rare și cu menire limitată. Când vedem în literaturile germană și engleză atâția scriitori teologi și atâta prodigioasă fecunditate, nu putem să ne lămurim fenomenul decât aducându-ne aminte că ne aflăm în fața unei lumi, în care Sfânta Scriptură este ceva tot atât de nelipsit și de zilnic precum este pâinea cea de toate zilele. Scrieri și cercetări asupra Bibliei nu pot să se ivească și să sporească decât acolo unde Biblia este Cartea Cărților. Ce gânduri poate să deștepte în mintea unui cetitor din mediul nostru românesc, de pildă următoarea proză, cu care învățatul englez Grégory încheie opera sa asupra Canonului și a textului Noului Testament?: — «It is singular see a man anxious to have the latest and best things in electric lights, but totally indifferent as to having the best text in his New Testament». I se pare lucru ciudat învățatului englez să vadă oameni cari pot, în viața lor, să se lipsească de cel mai bun text grecesc al Noului Testament!... Cât progres intelectual, ce pregătire deosebită și, în genere, câtă obișnuință cu Biblia, trebuie să presupunem în mediul lui Gregory, ca să ajungem să pricepem mirarea lui!

Lucrarea de față are și o anumită intenție. Indemn, la ea, mi-a venit — în chip indirect — dela însuși I. P. S. Mitropolit Primat, Dr. Miron Cristea. Într'adevăr, în primăvara anului 1921, înaltul Ierarh a avut pentru mine o mișcare sufletească cu atât mai prețioasă și mai neuitată, cu cât eu unul sunt neobișnuit cu atari manifestări. I. P. S. Sa a pomenit numele meu într'o ședință a Sf. Sinod și m'a așezat printre acei câțiva cărturari teologi socotiți destoinici să ocupe oarecari catedre vacante dela Facultatea de Teologie din București (în ce mă privește: catedra de Exegeza Noului Testament).

Lucrarea aceasta este, mai întâi de toate, un răspuns omagial, pe care îl aduc mărinimiei I. P. S. Sale Mitropolitului Primat, Domnului Domn Miron Cristea. Mi-am dat toată osteneala ca să ajut pe întâiul păstor al Bisericii Române la îndeplinirea luminoaselor sale scopuri. Dacă am isbutit ori nu să fac din lucrarea aceasta și o dovadă de pregătire științifică — vor decide oamenii competenți.

În ultimul loc, privind asupra cercetărilor și discuțiilor rezumate în cartea mea, țin să pun la inima cetitorilor mei că este vorba de suprapunerea unor schele trecătoare, împrejurul unui templu cu totul divin și intangibil. Învățații teologi și învățații profani, discută și vor discuta cât lumea în jurul Sfințelor Scripturi. Cărțile și ipotezele lor sunt schelele de lemn. Sfânta Scriptură e templul de granit: — Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines (2 Petru 1, 21).

P O M E N I R E

D E

* * *

AZI a fost ziua ta, și mă gândesc la tine;
Tunu ți-a cântat răgușite prohoduri,
Ai făcut mult rău, pe care oamenii îl numesc bine.
Cu mâni tremurate sărăm gloduri,
In care un fir de lumină verde
A scos grâu, înrădăcinat în amintire.
Mormântul tău, plugurile îl vor pierde.
Aici ai zăcut odinioară în nesimțire,
Glonțul alegându-ți drept adăpost locul,
Sus apăseau nourii grei
De jos pământul se suiă ca focul,
Îți curgea sângele — tu cereai apă să bei.
Pe urmă întâiele picături de gheață
Căzând pe tine nu s'au mai topit.
Se liniștise tot. Și un ciocârlan plin de viață,
Îți crezù pieptul pământ răscolit,
Dar din mijlocul cântecului a zburat. . .
Frate, acum pământ dat tuturor,
Frate iubit, gând secerat,
In tine am să mă odihnesc când am să mor.

d.

C R O N I C I

I D E I, O A M E N I & F A P T E

I N C A S A A L B Ă

S'A dus încă unul dintre noi. Încă unul.

Scriitorul N. N. Beldiceanu, din generația Semănătorului, a fost internat la casa de nebuni. Faptul divers n'a stârnit interesul cotidianelor, nici atât măcar, cât arestarea unui defraudator. Un scriitor român la balamuc, e un desnodământ banal, singura încheiere firească a unei cariere care a dat atâția clienți caselor de sănătate, cât niciodată politica nu va da celor de ispășiri penale. Scriitorul cu gândirea de curând rătăcită, n'a fost printre cei dintâi și nici făgădueli prea mari n'a înșelat. Ostaș de rând, măria gloata, umăr la umăr cu acei pe care istoriografiile literari de peste un veac nu-i vor pomeni decât întâmplător. Dar în mișcarea Semănătorului, N. N. Beldiceanu fusese un tovarăș harnic de muncă și un sârguincios elev al lui Mihail Sadoveanu. Eră născut în zodia puțin glorioasă, a celor cari au nevoie de umbra cuiva, pentru a trăi acolo modest, fără să-și întindă ambițiunile peste granițe neîngăduite. Cele câteva volume de povestiri cu duiosenie siropoasă, au avut totuși cititori îndestui. Erau întâmplări moldovenești, amintiri din anii de școală în ieșenele «Institute-Unite», erau pe urmă călugărițe îndrăgo-

stite în decor cu cetină de brazi și cu dângăt de clopot, erau icoane de mahala, cu bătrâni împovărați de ticuri și cu femei cicălitoare. O lume prăfuită, idealizată prin procedee de o literatură înduzinată pe vremuri, literatură cu sentimentalismul la suprafață, fără scoborișuri în adâncuri de suflet, de unde ascuțișul peniței scoate la iveală rubinul picăturii de sânge. După aceea, de numele povestitorului legat nu numai prin filiație literară de Mihail Sadoveanu, ci și printr'o veche prietenie, nu s'a mai auzit nimic. Îl știam înfundat undeva, într'o urbe basarabeană, trudind din greu, cu povara unei familii numeroase, complectas al literaturii lăsat la vatră, asistând la svârcolirea sgomotoasă și nu arareori trufașă, a cohortei celor mai tineri. Acolo l-a cucerit treptat rătăcirea minții.

În ziua nebuniei, cu o pensulă muiață în vâpsea s'a urcat pe acoperișul casei, a împestritat-o cu culori vii, și-a zugrăvit așa nevasta, copiii, pisica; — desnodământ tragic în hazul ei macabru, pentru un om a cărui vieată s'a petrecut văpsind cenușul vieții însăși, într'un trandafiriu mincinos, care s'a răsunat.

C Ă R Ţ I D E I N I Ţ I E R E L I T E R A R Ă

ÎN ietacul cu parfum tineresc (singura încăpere din casa cărturarului, unde nu străbătuseră tomuri cu scoarțele roase de molii și oroarea planșelor anatomice) fata învățatului desfăcă într'o seară dela sânul pietros, cel dintâi buchet de flori, pe care îndrăznise însfârșit să i-l ofere îndrăgostitul. Erau câteva flori numai, albe și abia parfumate — sfioasă ofrandă de sărac. Fecioara sărutase corolele cu miros răcoros, le așezase apoi pe măsuta de noapte, la cap, într'o cupă străvezie. Acum dormea cu aurul părului răvășit pe perne, iar mireasma abia simțită, îi purta visurile în ținuturile unde dragostea e încă feciorelnică și imaterializată. Târziu de tot, după miez de noapte, învățatul cu ochii obosiți și cu degetele căptușite de praful brăcuitelor infolii, păși în vârful picioarelor să-și contemple ca în fiecare seară, fata dormind. Mănunchiul de flori îi aduse pe buzele spiritualizate, un surâs de îmbucurare.

— Flori, cele dintâi flori ale primăverii! Și tocmai de ele avusese nevoie în noaptea asta, ca să-și alunge îndoiala unui controversate savante.

În vârful picioarelor ieși cu mănunchiul furat, urcă treptele răsufând greu și până dimineața, plecat deasupra tuburilor negre de microscop, cercetă petală cu petală, stamină cu stamină, fir cu fir din aurul umed al polenului, țesăturile albe și țesăturile verzi. Cifre și formule se înșirară cabalistic pe foile de hârtie. În acizi plutiră filamente de protoplasmă descompusă. Pe plăci de sticlă celule colorate cu fuxină, dovediră însfârșit că învățatul avusese dreptate.

Din florile dragostei, fecioara n'a mai găsit a doua zi, decât câțiva ciucuri motoliți și veșteji, care slujiseră să alunge pentru totdeauna nesiguranța unei docte clasificări.

Întâmplarea asta cetită cândva, e îndestul de banală și de o literatură îndoelnică. Dar asemănarea ne revine cu îndărătnicie în minte, de câte ori răsfoim un manual de literatură. Oribilă colecționare de fișe, stearpă înșirare de nume, ucigașă sistematizare a celui mai imponderabil și fluid material oferit sistematizării. E încă vie în amintire oroarea cu care am fugit ani de zile de Horațiu

și de Plaut, de Racine și de Bacon, de Shelley și de Flaubert; după ce cartea de școală ni-i desfigurase până la nerecunoscut, pentru a-i putea înghesui în saltărașele cu fișe bine etichetate și rânduite cu cea mai simetrică monotonie. Istoria literaturii, ca și a tuturor artelor de altfel, a fost înglobată legilor și sistemelor aplicate în studiul științelor naturale; evoluția genurilor literare e prin analogie studiată ca evoluția speciilor în biologie, literatura e socotită ca o știință exactă, bazată pe cercetare documentară, cronologică, bio-bliografică. Și nu e de mirare atunci, că în loc să fie o desfătare a sufletului, literatura predată în manualele de școală, devine pentru elev o corvată plicticoasă mai mult. În publicațiile franceze, a început de câțeva vreme o dărză campanie pentru revizuirea acestui sistem ucigaș de inițiere literară. Semnalul l-a dat Ferdinand Vanderem în «La Revue de France», cercetând pe rând manualele lui Petit de Julleville, Faguet, Péliissier, Doumic, și chiar Lanson, singurul de altfel, dintre toți, care împropătează timid, cu fiecare ediție, metoda de cercetare, lărgind treptat orizonturile. La glasul criticului dela «Revue de France», s'au alăturat cei «treisprezece» dela «L'Intransigeant» Dominique Braga de la «L'Europe Nouvelle», W. Mayr de la «Les feuilles libres». Din toată discuția și avalanșa de citații, un fapt reiese limpede: de nicăeri nu se poate alege o mai tristă colecționare de nătângii, ca din cărțile de istorie literară. În manualul lui Doumic de-o pildă, cel mai răspândit în colegiile franceze; Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé sunt excluși, Verlaine e citat

ca autor al unor «opere lipsite de valoare», Jules Vallés, Fromentin, Barbey d'Aureville, Huysmans sunt uitați, în schimb Octave Feuillet și René Bazin trecuți la posteritate. Stendhal nu e decât un psiholog manierat, George Sand stă în fruntea romancierilor din veacul trecut. Brunetière, în «Epoques littéraires» și în «L'influence des oeuvres sur les oeuvres», exclude opera lui Saint-Simon ori a Doamnei de Sévigné, fiindcă nu intră în sistemul său, și fiindcă printre curentele literare ale epocii, plutesc cum spunea cu o disprețuitoare metaforă, «ca frunzele moarte».

Se impune întoarcerea la metodele literare pentru studiul literaturii. Este posibil ca temele de latină să învețe școlarul a gândi just și nu încape nici o îndoeală că slujesc la formarea inteligențelor sănătoase. Dar a face din aceasta singurul scop în învățătura limbii în care a scris Horațiu, Ovid, Lucrețiu, Virgil, e cel puțin o rătăcire. Comentariile dăscălești, care se pierd în considerații de sintaxă sau «explică operele» cu un cod de morală vetustă în mână, nu ajung decât la desgustarea definitivă a tineretului de clasicism, după cum manualele în care René Bazin e categorisit glorie a veacului iar Verlaine amintit ca autor de neroade stihuri, nu pot decât să alunge lectorul tânăr, pentru totdeauna, dela literatură.

Asta în Franța. La noi, manualele de istorie literară nu prilejesc reflecții atât de triste. Avem pe masă două — să nu rostim numele doctilor-care ne aduc mai degrabă înveselire; cărți umoristice fără voința autorilor!

c. p.

INSEMNAȚII PE MARGINEA UNUI ANUAR

AM cetit cu o emoționată atenție un modest anuar, împodobit frumos cu un chenar colorat în motive românești.

În vâltoarea de patimi, de ambiții, de uri care dezagreghează sufletul românesc, ca o mângâiere ne vine rezumatul unei munci rodnice care se desfășoară, nebănuită, într'un orașel mic din Ardeal. Anuarul liceului «Aurel Vlaicu» din Orăștie, este o minunată hartă a progresului școlii românești.

C tim acolo: «după trei ani de carte românească (elevii) și-au însușit binișor limba maternă în graiu și scris, și s'au familiarizat cu stilul cărților didactice din vechiul regat» (pag. 69).

E poate prima noastră cucerire culturală dela unire. Elevii liceelor din noile ținuturi vor mânui cu ușurință limba literară și-i vor putea pricepe toate subtilitățile. Astfel se netezește drumul cărții românești literare, și fiecare an va însemna o nouă biruință a culturii românești asupra unui prestigiu fals, de care s'a bucurat și se mai bucură încă cultura maghiară.

Dar această ofensivă a învățării noastre, dusă cu entuziasm și pricepere, nu se mărginește la programul strict analitic; printr'o extensiune a obligațiilor sec pedagogice, profesorii înlesnesc formarea unei judecăți personale. Spicuesc la întâmplare câteva lucrări la limba română: cl. IV, Caracterizarea eroului din nuvela: «Alex. Lăpușeanu», «Ion Creangă: Autobiografia»; cl. VI, «Priviri generale asupra poeziilor lirice ușoare», «Doina de Eminescu — analiză literară»; cl. VII «Origina Românilor și teoriile pentru continuitate», «Activitatea literară a lui Dosofteiu», «Aprecierea operei lui Miron Costin»; cl. VIII «Insemnătatea operei «Echilibrul între antiteze» de I. Eliade Rădulescu», «Rolul

revistei Convorbiri Literare», «Hașdeu ca istoric și filolog»...

Inteligența elevilor se poate mișca dar în voie, spiritul lor critic poate căpăta o minunată dezvoltare — și toate în contact cu ceace avem mai caracteristic din dezvoltarea noastră culturală. Ca niște plante reasezate în pământul și climatul lor natural, spiritele școlarilor români din noile ținuturi vor putea găsi acel elan de viață, acea vigoare spirituală pe care o cultură străină și ostilă nu le-o putea da. Sensibilitatea lor se va desvolta și va avea rezonanța poeziei lui Eminescu, Coșbuc sau Anghel, agerim a lor critică va păstra ceva din finețe tăioasă a lui Caragiale și dragostea de pământul patriei o va înțelege-o din Creangă sau Sadoveanu. Noțiunea de neam va căpăta un puternic substrat sufletesc.

Anuarul liceului «Aurel Vlaicu» din Orăștie ne-a dat nădejdi într'un apropiat mai bine. Este o puternică energie culturală pe care n'o bănuim — sunt suflete care se revarsă din plin, într'o muncă anonimă și totuși singura binefăcătoare pentru neamul acesta. În orașele tihnite din depărtări, unde sbaterea sgomotoasă și sterilă a Capitalei nu vine decât sub vagul ecou al gazetelor, se pregătește tăcut, un nou suflet românesc. Dacă oamenii politici ca și scriitorii, ar înțelege câtă mustrare cuprinde anuarul cu chenar frumos colorat ca un chilim, întocmit din dragoste și credință de profesorul Aron Demian — câtă trudă zadarnică nu s'ar economisi!

Dela necunoscuții muncitori ai culturii românești ne veni desigur o nouă generație mai entuziastă, mai idealistă, și poate mai energică.

Căci pretutindeni ca și la Orăștie se muncește pentru a pregăti un nou suflet românesc.

p. ș.

CRONICI LITERARE

IMORALITATEA CRITICEI IMPRESIONISTE

Cu prilejul romanului «*Ion*»

de

Radu Dragnea

TREBUIE să cerem iertare cetitorilor pentru abuzul de a mai întrebuița noțiunile contradictorii *critică* și «*impresionism*». Timpul când și la noi, se împerecheau cu scopul de a împământeni impresionismul în critica literară, a trecut; în urma încercărilor s'a produs numai confuzie și s'a înlesnit oricărui scriitor nemulțumit cu primirea din partea publicului, să se refugieze în domeniul fără limite și fără disciplină, al criticei impresioniste. Întrebuițând termenul încă odată, ne raportăm nu la o doctrină sau la o concepție, ci la acel soi de critică literară care, slavă Domnului! abundă îndeajuns în coloanele revistelor și ziarelor, chiar fără să-și mărturisească sau să fie consecventă principiilor de odinioară, ale impresionismului unui Anatole France și Jules Lemaitre.

Nu vom intra, prin urmare, în desbaterea «relativității» în judecata critică literară, care, proclamată, sunt acum treizeci de ani, de cei doi scriitori francezi, poate să pară astăzi mai îndreptățită; — problema aparține filozofiei. Nu vom intra nici în verificarea aprecierilor făcute asupra operelor și scriitorilor de către impresionisti și dogmatici; — ar fi să intrăm în domeniul istoriei literare. Și nu vom face nici un bilanț al influenței exercitate din partea fiecăruia; — problema ar atinge însuș domeniul criticii, care, nu în virtutea impresiilor ci tot a judecăților, își revendică și mai departe rolul de a îndruma în literatură. Dar filozofie, istorie, critică, — conduc și astăzi ca și în trecut la problema moralei în scris.

Academia Română — arătând încă odată motivele pentru care rămâne așa de izolată în mișcarea noastră literară, — a premiat în 1921 romanul *Ion* al unui prozator nou, Liviu Rebreanu. Ce prilej de a scrie critică, de a comunica publicului impresiunile, care nu ajung să-l preocupe decât sub forma de reportaj, așa cum îl pot interesa impresiunile dela o adunare sau ședință de sport. Dar nici cronicarul politic și nici reporterul, nu au tendința criticului literar impresionist de a da totuș sentințe și de a determina o opiniune care să rămână definitivă. În cazul criticilor lui *Ion*, opiniunea amenința să determine o judecată asupra romanului și nu dintre cele mai modeste... Astfel am ajuns că după doi ani dela apariția romanului, *Ion* să fie clasificat la voia întâmplării ca «primul roman românesc», ca și când într'o literatură cu o evoluție artistică de un veac, se mai poate vorbi de începuturi în 1922! Nici *Ciocoii vechi și noi*, altădată decretat întâiul nostru roman; nici «*Viața la țară*», care la fel, în alte dăți, după cum varia impresia, — căci deaceea este impresie, ca să varieze! — era decretat tot întâiul roman; și nici scrierile în același gen ale d-lor C. Sandu-Aldea, M. Sadoveanu sau I. Agârbiceanu, nu mai erau ținute în seamă de criticii impresionisti. Trecutul a trebuit uitat, pentru ca să se poată exercita în toată libertatea și în afară de orice control, impresia. Iară pe-alocuri s'au manifestat păreri deosebite, și nu dintre cele mai puțin autorizate, ca pă-

rerea d-lui N. Iorga că *Ion* este o scriere imorală.

Este critica impresionistă imorală pentru că a răspândit un roman în care, reeditând în românește — cu întârziere de aproape o jumătate de veac, — procedeele lui Zola, autorul, pentru a fi consecvent cu descrierea bestialității, a fost nevoit să afirme că pe valea Someșului, unde se petrece acțiunea, miresele merg la cununie cu copiii lor de mână.

Critica impresionistă este imorală, nu pentru că ar avea scopul răspândirii cărților rele, ci prin definiție și prin despărțirea literaturii de funcțiunea ei socială. Imoralitatea impresionismului constă în a face din impresia imediată, scopul lecturii și a o exprima independent de intervenția judecătii și memoriei, într'o vreme când însuș artistul adună răbdător material, îl verifică, îl discerne, îl supune controlului și-l coordonează ca și istoricul, zile întregi și chiar ani îndelungați; — această imoralitate constă în a se introduce criticul pe sine în scris, comunicându-se publicului, într'o vreme când educația literară, fie naturalistă, fie simbolistă, învață la cât mai multă abdicare a personalității și la cât mai multă discrețiune personală; — înșfârșit, imoralitatea ei constă, pe scurt, în a da frâu liber impresiunilor, nesocotind constrângerea culturii. Cerem dela scriitor să fie obiectiv, să observe și să reprezinte pe alții; iar criticului îi tolerăm redarea preferințelor sale personale. Pretindem omului de știință imparțialitate; iar criticului îi îngăduim o subiectivitate din care însuș poetul liric se forțează să iasă uneori. Și nu ne impunem tuturor, prin idea de patrie sau a moralei sociale, nu numai o înfrânare, o abținere și anihilare a primelor afecțiuni, dar o jertfire personală, realizată cu prisosință în războiu? Și există artist, om de știință, om de acțiune, care înainte de a reprezenta societatea emoțional, rațional sau practic, să nu-și fi acumulat simțirea și ideile contemporanilor și pe cele ale înaintașilor? Dar dacă am renunța la acest principiu, — care nu mai cadrează cu vagabondajul intelectual al celor scăpați de sub disciplina socială, — ar trebui în literatură să renunțăm la însuș principiiul «reprezentării vieții».

Anormalitatea criticii impresioniste, care mișună zilnic prin ziare și reviste, apare și mai evidentă din juxtapunerea criticelor lui Titu Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea, care n'au exprimat «sensibilitatea» sau impresiunile lor, ci o judecată atât de obiectivă, încât fondul ei asupra lui Eminescu sau Caragiale a fost fondul comun al societății deatunci și este și al celei de astăzi. Fără această «identitate în judecată» între generații, nu există critică literară, cum nu există nici operă artistică, fără o solidaritate de simțire între publicul care se succede. Ce legătură sufletească există între noi și eroii d-lui Vasile Pop, sau între noi și criticele lui Caion? Și cât de strâns, de identice în cugetare și în gustarea operei ne simțim, după optzeci de ani, cu poeziile lui Grigore Alexandrescu și cu paginile

de critică începătoare ale lui Mihail Kogălniceanu! Deși nu ne este în subiectul de față, totuși ne întrebăm: va recunoaște generația ce va urma după noi, pe țăranul român în *Ion*, care bate... bate... și iar... bate! sau în *Ana*, bătută de toți, făcând să apară întreg mediul romanului într'o atmosferă am zice prea puțin, numind-o bestială! Va căuta împrejurul lui cetitorul, — dacă *Ion* va mai fi cetit, — și negăsindu-l ca tip psihologic, nici în realitate și nici în literatură — sperăm ca literatura să se desvolte pe căile ei trase în câteva generații, — nu va putea spune că *Ion* a fost reprezentarea artistică a clasei țărănești, ci că a fost rezultatul eforturilor autorului: — pe de o parte de a corespunde naturalismului lui Zola, iar pe de alta de a da unitate literară, unui material adunat cu minuțiozitatea de reportaj. Nu poate cetitorul să nu recunoască zugrăvirea reală a unei epoci în Ardeal, mănuirea cu talent a dialogului și am putea zice și a descripției, dacă la autor n'ar merge de multe ori cuvântul înaintea gândului, ca și alte însușiri artistice pe care le are d-l Liviu Re-

breanu. Dar nu putem găsi în *Ion* reprezentarea psihologică, și socială a țăranului, decât sub aspectul diformității aleasă anume de autor, ca să corespundă «concepției» literare imprumutată, căreia i-a adaptat realitatea forțat. Nicăeri ca în acest caz la noi, nu se potrivește și nu-și găsește actualitate rațiunea doctrinei naturalismului englez formulată de George Eliot: «criminalii dramatici sunt mai rari decât muncitorii noștri vulgari».

«Relativă» va fi judecata critică, poate nesigură că judecarea, explicarea și clasificarea operei literare vor fi identice cu altele; pentru că ea nu are nici aparatul «experienței» și nici pe cel al «ipotezei» ca «anticipație a spiritului asupra experienței»; — deși o judecată critică este tot o «anticipație», iar validitatea în timp a judecății lui Maiorescu sau Gherea, a devenit o «experiență». Dar nu tocmai de unde începe «îndoeala simțurilor înșelătoare», intervine criteriul moral, absolut, care a experimentat în literatură cu Tolstoi și în critică cu Brunetière?

UN POET AL SOVIETELOR: VLADIMIR MAIACOVSCHY

de

G. M. Ivanow

— Jjjj! Ssss! Șciă! Jjjj! Sss! Jjj..!
— Tovarăși, la baricade!
La baricadele inimilor și ale sufletelor!
— De ajuns la pas, futuriști!
Săriți — în viitor!

— Tăriți pianele în stradă!
Ne-am săturat de adevărurile de gologan!
Străzile sunt penelele noastre.
Pietile ne sunt palete!
La stradă, futuriști,
toboșari și poeți!

— Grămădiți sunete după sunete
Și — înainte!
Cântând și șuerând!

ACESTA e Maiacovschi. E un Marinetti al Rusiei.

Domnișoarele sentimentale și naive și-l închipuiau ca un poet cu sufletul «rănit și frânt, suferind, bolnav». Inșă trebuia să-i fi auzit vocea — mare, largă, adâncă și sguduitoare. Câteodată ca un semnal strident și despicător, de locomotivă. Și mai întotdeauna o voce închegată din izbitorile de ciocan. Cuvintele lui — niște pietre, scăpate din praștie. Și o forță corespunzătoare. Când încovoiat deasupra biliardului, izbia bila, credeai că întreaga masă va porni undeva împreună cu ea. Și dacă nu mulți, cel puțin el a crezut, că din ciocnitura cuvintelor lui bolovănoase, se va cutremura întreaga Rusie. Rusia însă și mai ales Olimpul ei, a rămas nemiscată cu toată că pe străzile Petersburgului putrezit și încețos, răsunau tunetele «poetice» ale primului bard futurist.

Futurismul în Rusia n'a fost adus în buzunarele lui Marinetti, unde probabil se găsea *cred*-ul lui, declamat cu un patos obraznic și cu o sfidare al întregului univers, știți când, — când o companie de bieți poeți și poeți beți, în centrul cărora, era Marinetti, se prăvăli cu automobilul într'un șanț cu noroiu... E un simbol fatal oricărui futu-

rism. Futurismul, simbolismul, acmeismul, imaginismul... erau în Rusia căutări ale unui suflet care neputându-se desface din cingătoarea politico-filozofică a «sistemului rusesc», ce sugrumase totul, încercă să străbată la lumină pe cărările artei. Toți porniră pe drumuri noi și proprii. Unii călcără sănătos, alții pe nisip, alții apucară prin mlaștini. Și până la venirea lui Marinetti în Petersburg, Valeriu Briusov, fără să fi fost vreodată futurist, ci un căutător de forme în care voia să toarne conținutul nou al sufletului său cald, își inclinase capul, în chip atât de ridicol, în fața vreunei fecioare, rugând-o cu o duioșie extrem de mișcătoare:

«O lasă-mă să-ți sărut picioarele-ți palide!»

Toată lumea a râs. A râs în ă cu hohot când futuristul Maiacovschi apăru în haină fără nasturi sau în halat galben, — un apaș cu ochii fardați și cu o misterioasă basma împrejurul gâtului. Unii se întrebară: Ce e asta? Nu cumva o supraproducție de manufactură cu o inexplicabilă lipsă de nasturi? Alții se uitau cu nedumerire și cu umerii ridicați: E un răsvrăit? Un obraznic? Un nebun? Și numai puțini înțelesă că Maiacovschi era unul din premergătorii înfricoșatelor figuri de mai târziu, o răgâitură a unei revoluții vulcanice și prăpăstioase, ce se gătea să vină...

Atunci — futurismul lui Maiacovschi era o mască. Nu o mască de carnaval, cu care s'ar fi putut gădila nervii burghezului sătul. Poate părea o buffonadă, însă înapoia acestei buffonade se ascundea o față autentică. Creștea și se desvolta în subsolurile vieții, însă aceste subsoluri erau adăposturi izolate și pe jumătate întunecoase, unde afară de prepararea trudită a eleganțelor și subțirităților poetice, se prepara și o artă de dinamită. Cine nu știe că pentru ca să sdrobești o alcătuire socială, o națiune, trebuie să arunci în aer cultura ei, să răstorni zeitățile mari și mici ale Olimpului ei și să ridicolizezi idealul ei cultural. Acest futurism era revoluționar prin negarea societății existente, ateist — prin călcarea în picioare a tuturor credințelor ce nu se pot explica prin pătrunderea de cârtiță a materialismului filozofic, și mai era

anarhic — prin tendința de a prăbuși totul, fără
idea, dorința și posibilitatea unei zidiri din nou.

«Asvârliți pe Pușchin, pe Lermontov, pe Gogol
de pe corabia contemporaneității!» O lozincă, un
strigăt, o îndemnare, dar și un program. Ia gân-
diți-vă că Pușchin, Lermontov și Gogol — împreună
cu toți cari au purces din ei — sunt nu numai
bazele, ci și chiagul unei culturi seculare a popo-
rului rus. Era aceasta o bravadă? Firește, nimeni
nu s'a speriat de ei, de futuriști, cu atât mai puțin
Pușchin, Lermontov și Gogol, însă bătrânul re-
voluționar, Maxim Gorchy, fără să fi aprobat și
fără să se fi speriat, a spus totuș: — e ceva în ei!
Ce e într'adevăr în ei, în Maiacovschiy?

El e un negator, crezându-se pozitivist. Și pen-
trucă el n'a ajuns la saturație — la saturație până
la refuz — de cultura umanității, maximalismul lui
poetico-filozofic fără să fie convingător e totuș
iritant.

— Au scris pentru noi Evangelia,

Coranul,
Paradisul pierdut și înapoiat,

Și încă

Și încă

O mare mulțime de cărțile —

fiecare promițând cu înțelepciune și viclenie
bucuria de după mormânt.

Respingând idealismul acestor «cărțile» și vroind
ceva ce se poate pipăi — că doar sunt pozitivști,
iar pozitivismul filozofic se începe dela cea mai
intimă senzație fiziologică — el vrea pentru el și
pentru ai săi:

— Ne-am plictisit de zaharicalele din cer, —

Dați-ne pâine să ne îndopăm — de secară,

— Ne-au plictisit voluptățile de pe hârtie,

Vrem să trăim cu neveste vii!

Crezând că e posibilă și realizabilă societatea
economică-colectivisto, el cere:

— Aici

pe pământ noi vrem

să trăim nu mai presus

și nu mai prejos

de toți acești brazii, copaci, clădiri, cai și
fire de iarbă...

Nu știu dacă place sau nu, însă nu veți găsi o
expresie mai plastică a pozitivismului său filozofic:

— Ce 'mi pasă mie de Faust

In feeria de rachete

Alunecând cu Mefistofel pe parchetul din
cer?

Eu știu una:

Cuiul din cisma mea

E mai coșmaric decât toată fantasia lui
Goethe.

Intrebuințând expresionismul ca o manieră de
scris, șarja în loc de humor, placata în loc de ima-
gini și strigătul asurzitor în loc de convingerea
insinuantă și de emoția artistică, el slăvește:

a răsvrătirilor,

a revoltelor,

a revoluțiilor zi —

și într'o nălucire, care ne miră la un om atât de
sănătos și atât de pozitivist, el întrezărește acea
zi, când —

deasupra cenușei teatrelor

se va aprinde deviza mea:

«Totul dela început!»

Revoluția de la sfârșitul anului 1917 realizează
în Rusia acea himerică democrație a profesorilor
nobili și generoși (Mili cov), a prinților liberali (Prin-
țul Lwov), a finanșiștilor cu inima duioasă (Terê-
scenco), a visătorilor cu mâinele blânde și parfuu-

mate (Kerenschy). Erau aceștia oamenii meniți
și cumplți ca să stăvilească viforul revoluției, ce
se răspândesc în larg și se adâncise în lăuntru?

Veni și ziua «Clădirilor arzânde», 26 Octomvrie
1917. Ziua revoluției «adevărate». Inșă vai, revo-
luția bolșevistă aprinse și mistui toată Rusia.

Maiacovschiy nu răsede de bucuria visului împlinit,
când deasupra «cenușei teatrelor» (adică ai ntregii
Rusii) se aprinse deviza: Totul dela început! Nu
răsede, ci rânji. Ii plăcură mult comuniștii.

— Numai acela e comunist — adevărat,

Care a ars podurile de retragere.

Ii plăcură uciderile:

— Prindeți pe gardianul alb și... la perete!

Gardianul alb era și este acela care nu primi
revoluția bolșevică. «La perete!» — e o nouă formă
de ucidere. Și după ce toată Rusia, care îndrăz-
nise să protesteze, fu pusă la perete și în felul
acesta executată, el strigă:

— De ce l-ați uitat pe Rafael?

Rafael, adică sublima și nemuritoare sinteză
a culturii universale.

Ii plăcu distrugerea:

— Ochiți în zidurile muzeelor!

Și deoarece duhul nemuritor al lui Pușchin
— veșnic senin, veșnic tânăr și veșnic divin —
plana ca o lumină nestinsă deasupra soartei în-
fregului popor de mii de milioane,

Și ca un izvor de nesecată cultură adăpa su-
fletele generațiilor,

Și ca un Jupiter inatacabil de toate săgețile dră-
cușorilor mai mici și mai mari, își păstra locul
dintâiu și cel mai înalt în Olimpul națiunii în-
tregi,

Maiacovschiy, înrăutățit și tragic de neputincios,
sberă:

— De ce n'ați atacat pe Pușchin?

Acesta e strigătul de ucidere al futurismului care,
în Rusia, — ca un curent literar, ca o concepție
strivitor de pozitivistă, ca un avânt dinamic, și
ca o stare sufletească din cele mai macabre,
muri — svâcnind și prăbușindu-se în absurd...

Intr'un discurs al său la nu știu al câtelea con-
gres pancomunist, Lenin, în cuvinte clare și re-
tezate, anunță un nou pericol.

«Tovarăși! Guvernul sovietic și partidul comu-
nist au de luptat cu un nou vrăjmaș: noua burghe-
zime sovietică. Ea ne încunjură ca văzduhul și ne
innăbușe».

Iar Maiacovschiy, pe jumătate asfixiat și el, de
abia mai poate să bâlbâie, în maniera «expresio-
nistă», într'un fel de «versuri», cu un fel de glas
ce nu mai e ciocănitul ciocanelor, și cu niște cu-
vinte ce nu par a se fi deprins ca pietrele din
prăștii:

— Burghezi sovietici,

s'au scurs din toate părțile,

în grabă schimbându-și fizionomiile,

s'au vârit în instituțiile sovietice,

și întărindu-și șezuturile de ședințele de 3 ani

sdraveni, ca lavabourile de marmură,

trăesc mai tăcuți ca apa,

înjghebându-și cabinete comode și cămăruțe
de dormit.

Cică, ce ne pasă de comună...

când e asta, când e aia...

Iar în răstimp,

au reușit unul după altul să-și asigure

cartele: una academică,

una artistică,

două de ale soldaților roșii

și 4 din cele ale populației civile.
Iar seara, cutare sau cutare secătură
uitându-se la nevastă-sa,
care arpegiază la piano
spune, muiat de căldura samovarului:
Tovarăș Nădea,
la sărbători vom avea adaus —
24 de cartele.

Etc., etc., etc.

Să fi avut pretenția ca în numele unei ideologii de artă, să ataci pe Rafael și pe Pușchin ca să ajungi să te ocupi în versuri — în ziua ta de sărbătoare și de triumf — de întăritele șezuturi ale burghezimei sovietice, aceasta e soarta, de altfel sgduitor de simbolică — a oricărui Marinetti.

P. S. — Poeziile lui mai principale — după formă și conținut sunt:

1. «Nor în nădragi» — o înălțare a dragostei trupești.

2. «Misteria Buff» — un imn turbat închinat pântecului înflămâzător.

3. «Ordin pe armata artei» — citațiuni aduse la începutul articolului de față.

4. «Răsboiu și pace» — o încercare à la Block de a idealiza elementele distrugătoare ale Revoluției.

5. «150.000.000» — o poemă din care se vede nemulțumirea lui Maiacovschy, că atâtea unități de oameni vii nu s'au putut feriți în noua construcție a vieții. Apărută în revista satirică sovietică «Bova».

C R O N I C A M Ă R U N T Ă

ÎN ajunul zilei de 8 Noembrie, trenurile Ardealului îndrumate către Sibiu, au fost mai încărcate ca de obicei. În vagoanele ticsite, se învecinau — credeam — într'un scurt armistițiu al hărții politice de toate zilele, fruntașii cărturari din toate partidele, chemați la adunarea generală a Asociației. Am văzut oameni care-și aruncă îndeobște prin gazetele locale săgeți cu vârf veninos; stând de această dată foarte împăcați alături și s'ar fi părut, cu chipurile mai îmbunate. Căci adunările Asociației rămăneau încă, deasupra împotmolirii politicești în care se scufundă viecea culturală a Transilvaniei, în prilej de reculegere până ce nu vor ajunge unul de remușcare. Era acolo tradiția unei hărnicii rodnice, pe a cărei urmă s'a întărit odinioară în Ardeal, o cultură națională, eri cu destinația unei rezistențe politice, astăzi cu una care-și lărgeste mai mult zările. Spiritul gospodăresc al ardelenilor, a știut în timpurile de dărză luptă națională, să facă din Asociație o cetățuie a cărții și învățaturii românești, peste a cărei metereze administrația ungurească privea cu ochi neputincioși. În loc să se mărginească la manifestațiuni platonice, și numai vag ori declamator culturale, cum s'a întâmplat de cele mai multe ori cu «Liga culturală» din România liberă; tovarășia întru cultură dela Sibiu, știuse cu metodă și îndărădnicie, să-și întindă organizațiile până în cele mai îndepărtate cătune valahe ale fostei Ungarii. S'au săvârșit atunci adevărate minuni. Se pare că în ultima vreme, a pătruns însă după zidurile cetății, un dușman mai temut ca acel din vârsta eroică a Asociației.

Pentru locul odihnitului președinte Andrei Bârseanu, s'au pornit încăerări fătuse între tabere, dar mai ales uneltiri ascunse. Atât de adevărat este, că pe fiecare zi trecută viermele politic vestejește, cele mai rumene fructe ale sârguințelor de generații.

INCANTĂTOARE e nerozia administrației noastre când e vorba de tipărituri. Ne amintim, că anul trecut puteam citi nesupărați de nimeni, în Ardeal, publicații iridente dela Pesta, unde Clujul era socotit ca cetate temporar ocupată de valahi, și noi eram avertizați că ne vom legăna nu peste multă vreme, atârnați de funia spânzurătorii. În schimb, astăzi, cuprinsă de o subită severitate, administrația de frontieră împiedică intrarea în țară, a publicațiilor celor mai prietenoase. E cazul revistei

«Tüz», cu dubla redacție la Viena și la Bratislava. Pusă sub conducerea publicistului de vioi talent și de largă înțelegere a vremurilor, Gömöri Jenő; revista maghiară dela Viena se străduise să traducă versuri de ale poezilor noștri și ne vorbea cuminte, de o apropiere care în suferință, să potolească îndestulele necazuri ce bântuie cu tot atâta asprime, pe «cuceriti» și pe «cuceritori». Scriau acolo, oameni de gândire și de talent, ce fuseseră isgoniți din propria lor țară, pentru libertatea de cugetare care nu încăpea în tiparul șovin al Ungariei hortiste. O anchetă Europeană, lărgia luminos orizontul preocupărilor, aducând păreri ale cărturarilor de toate națiile, asupra drumului celui nou, pe care îl va tăia cultura vechiului continent după purgatoriul răsboiului. În exemplarul ce-l avem sub ochi, e tipărit răspunsul d-lor Nicolae Iorga, Aulard dela Sorbona, al scriitorului englez G. K. Chesterton, al lui Freud, Follin, Robert Müller, Ivan Goll, etc.

Tihna administrației noastre pare a se fi simțit turburată de îndrăzneala acestor anchete; intrarea în țară a revistei a fost oprită. Și astfel ne îndepărtăm brutal prietenii, rămânând pentru buna liniștire internă a spiritelor, să ne mulțumim cu ocrotirea ageră a Siguranței Generale.

DE șase săptămâni, de când păcla mucedă a coborât deasupra Capitalei, soarele câmpurilor de astăvară, se mai găsește refugiat doar în sălile de expoziții ale pictorilor. Au fost multe. Se anunță mai multe încă, și încă mai pline de interes. «Salonul de toamnă» a ținut loc de frunte în expozițiile de până acum. Pe urmă misticii basarabeni, în două săli colective la Ateneu, au arătat talente făgăduitoare; câteva de tot tinere și în vârsta dibuelilor, câteva în perioada de închegare a personalității artistice. Sculptorul Plămădeală și pictorii Ballier, Doncev, Saharov, Kiriacov, Klemisevski, ne-au prevestit mai mult decât arătat, ceva din puterile ce zac ascunse în acest ținut al Basarabiei cu flori de pârlăoagă și cânturi de stepă. În ultimele săptămâni, Troteanu, Aurel Băeșu cu pânzele sale de nuanțată visare, Steurer cu peisaje, în care lumina se topește ireal de fragedă sub penelul delicat, Poitevin-Skeletti cu pitorești litogravuri, au deschis sezonul pictoricesc anunțat mai abundent chiar decât anul trecut. Se așteaptă expoziția d-rei

Rodica Maniu, întoarsă din cărările cu mai mult soare al Italiei, expozițiile d-lor Tonitză, Marcel Iancu, Marin Georgescu, și mai târziu Salonul Doamnelor, Arta Română, cum și o expoziție de alb și negru, a cărei inițiativă au pornit-o Ștefan Popescu și Steriade, cu gând de îndoită educare, a pictorilor și mai ales a publicului superficial ispitit de orgia culorilor.

UN obicei bun, între atâtea altele proaste, face ca fiecare liceu să-și tipărească la sfârșit de an, o cărțuție în care se află oglindită hărnicia lunilor de școală. Am răsfoit multe. Scuturate de neîndemânaticile cuvântări cu care se inaugurează și de multe pagini zețuite de prisos, rămân aproape întotdeauna prilej de nădejdi întinerite. S'ar spune că înfățișat dascăli încep să înțeleagă a pregăti generațiile cărturarilor de mâine, după alte metode decât acele care au stârpit sufletește generațiile de astăzi. Se deschid ferestre largi și către forfota vieții din afară, dincolo de tabela neagră unde se înșiră equațiile. Se înfăptuiesc societăți de lectură, de excursii pentru cunoașterea plaiurilor natale, se dă mai multă grijă începătoarelor talente; bate o adiere de tineretă care împrăștie în cele patru vânturi, filele strictelor programe mucigăite. Am primit până acum o duzină și toate, vrednice de interes. Sunt conferințe rostite, învățături adunate de dascăli după experiența unui an, rapoarte ale societăților de lectură, ale cohortelor de cercetași și sfioase încercări literare ale școlărilor care dascălului de limba română, au părut mai vrednice de luare aminte. Găsim acolo și mărturia cultului pentru viața de dincolo de zidurile școlii-penetenciar. Pilde ce s'ar cuveni puse și sub ochii somnoroși ai directorilor de licee de aiurea, unde catalogul cu note drămuite sgârcit, crede a fi cheia și lăcata educației.

LA Rio-de-Janeiro, oraș cu nume sonor, unde poposeau după înfricoșate peripeții eroii aventuroaselor romane ale lui Meine Rayd și Gustave Aimard, s'a sărbătorit o sută de ani dela independența Braziliei. A fost pentru «Revue de l'Amérique Latine», un prilej rar, pentru a aduna laolaltă un îmbelșugat material enciclopedic, asupra mișcării literare și artistice, din republica nouă cunoscută mai ales din afișele de cinema, unde un «gaúcho», centaur al pampasului, se profilează eustru pe orizontul pustiilor de ierburi. Aflăm de acolo, că o literatură îndrăzneată și tânără, s'a plămădit inspirată din decorul luxuriant al ținuturilor cu fluvii leneșe și a crescut robust, hrănită din elementele unei vieți de un rusticism romantic. Mangalhaes de Azeredo, Demetrio de Toledo, Manoel Gahisto, publiciști așezați în fruntea frământărilor întru așezarea unei culturi naționale de sine stătătoare, arată pe larg evoluția literaturii brasiliene treptat desprinsă de rădăcinile tradiției spaniole, și împământenite în țarina natală. Merge atât de departe dorința de a frânge tutela acestei culturi spaniole, încât cele mai proaspete cărți (romanul lui Afranio Peixoto: Bugrinha, apărut în acest an) au adoptat o nouă ortografie eufonică, pur braziliană, în locul celei de până acum, codificată de academia din Madrid.

Iar Affonso de Freitas, membru al institutului istoric din Rio, într'un volum de psihologie populară; «Tradicoes e reminiscencias paulistanos», cu o analiză care se exercită uneori în pitoresc, alte ori în abstract, dovedește existența unei civilizații de tradiții regionaliste, în însăși cuprinsul Braziliei. E o nouă tineretă latină, altoită și înviorată de șeva noului continent; care începe astfel să legitimizeze și să înfăptuească optimistile profetii ale lui Paul Adam de o pildă, ori măcar pe acele mai timide ale călătorului cu ochiu ager, care a fost Jules Huret.

DUPĂ patru sute de ani, scrisorile lui Michel-Angelo, scoase întâia oară la iveală de revista franceză «L'amour de l'Art», dau lectorului emoția unei drame aproape contemporane. Sunt simple epistole; unele familiare, altele prietenești, din epoca cea mai înfrigurată de creație, a sculptorului florentin. Michel-Angelo împlinise patruzeci de ani. Statuia lui David, dăltuită în marmură se înălțase în piața Seigneuriei, fecioarele lui iluminau o capelă a seculării bazilicii vaticane, picturile sixtinei fuseseră o revelație pentru gânditorii și artiștii timpului. Proiectul pentru mormântul lui Iuliu al II-lea fusese părăsit, apoi reluat după zece ani, îndată după moartea Papei. Leon la X-lea, ținuse să-și apropie un artist cu faima atât de fulgerătoare, și-i comandase fațada pentru San-Lorenzo. Sculptorul cumpăraseră un loc viran la Florența, înălțase ateliere și pornise la Carara, să supravegheze singur cioplitul blocurilor de marmoră. Toate i se puseră împotriva deodată. Lespezile se sfărmară sub ciocane, lucrătorii începură să trândăvească, lipsea puțința cărașiei, Cardinalul de Medicis zădărnici contractul; pe urmă potopiră grijile bănești, amenințările, nerăbdarea ucenicilor și intrigile curtenilor, strângând cleștele în care Michel-Angelo se sbătea fără puțință de scăpare. Scrisorile datează din această vreme, când între două somații, găsi îndestulă seninătate de inspirație să elibereze din crisalida de marmură, chipul lui Moise și celelalte două statui de pe mormântul lui Iuliu al II-lea: Vieața activă și vieața contemplativă. Găsim în șirurile scrise, amărăciunea prietenilor înșelătoare, groaza scadențelor neacoperite, indignarea împotriva ingraturii, care rămâne se vede, cea dintâiu plată sortită geniului în toate timpurile. Din scrisoarea către Pietro Gondi, din Florența, desprindem câteva reflecții, cu actualitate în toate epocile și sub toate latitudinile:

«Când e ingrat, săracul e așa făcut, încât dacă îl ajuți în nevoie, oricât i-ai da, spune că o faci în propriul tău interes. Dacă pentru a-i face un bine, îi dai de lucru, spune întotdeauna că ai fost silit, și dacă i-ai încredințat o sarcină, spune să ai făcut-o fiindcă nu o puteai duce tu singur la capăt... Iar dacă binefacerile sunt atât de evidente că nu le mai poate nega, ingraturul așteaptă până ce binefăcătorul săvârșește în vederea lumii vreo neînsemnată greșală, care să-i dea prilej a vorbi de rău și a-l deslega de recunoștința la care era îndatorat... E răsplata fiecărui om de bine...»

Epistolele lui Michel-Angelo, către fratele său Bunarroto, către Lionardo Sellaio, Domenico Buoninsegni și Giovan Francisco, sunt presărate la fiecare pagină de astfel de gânduri măhnite. Ele stau chează încă odată, că din durere se plămădește nemurirea.

HOTĂRIT, trăim vremea prăbușirilor de valută și a anchetelor. Gazetele poartă în coadă o rubrică a devizelor, către care ochii samsarului în cafenea, se îndreaptă avizi pe cifrele cu cerneala umedă încă. Revistele străine, poartă în schimb, în frunte, pagini nesfârșite, cu semnături ilustre, unde taina viitorului e desferecată cu chei vrăjite. «Care va fi arta viitorului?» «Ce se așteaptă dela cubism?» «Se cuvine să dăm foc Luvrului?» «E mai stupid secolul al XX-lea decât cel trecut?» ș. a. m. d.

D-nii Henri Rambaud și Pierre Varillon, au deschis în «la Revue hebdomadaire», o asemenea anchetă cu răspunsuri până acum puțin îmbucurătoare. E vorba despre tânăra literatură franceză, despre influențele sub care se dezvoltă literatura contemporană, despre maeștrii cărora tânăra generație se socoate debitoare. Ori, se descoperă cu acest prilej, că nu există în Franța o «tânăra generație» de scriitori. Aproape toți cei întrebați au depășit treizeci de ani. S'au format dar înainte de 1914 și «influentele» le-au suportat înainte de această dată. Dacă între generații rășboiul a căscat prăpăștii — formula nu se poate aplica în literatură. Discipolii dinainte de 1914 nu se pot degaja de influențele sub care au crescut, chiar dacă metodele, ideile, mijloacele de exprimat au devenit caduce. Nu e vorba de renegat admirații legitime. Dar atitudinea cititorului comun chiar, față de multe opere literare s'a modificat simțitor. Era o literatură de bastion, până în 1914, cum o numește Pierre Lasserre. Îndoială, violență, constrângere. O înfrigurare care le-a făcut patetice. Acestea nu mai importă cititorul de astăzi, nici nu-l mai mișcă. Pentru a înțelege, trebuie să facă un efort istoric, retrospectiv.

De o jumătate de veac, literatura franceză era obsedată de căutarea originalității. Fiecare avea cam acelaș lucru de spus, aceleași probleme de deslegat, era vorba numai de descoperit un nou mijloc personal în care să pronunțe aceste adevăruri fragile, să deslege problemele mai elegant. În fond, toată literatura «maeștrilor» de astăzi, se rezumă la două-trei formule de această natură: «Trăim noi? Ce valorează această vieață? Cea din cutare epocă, nu era oare mai bună ori mai rea?» Fără îndoială, întrebări care nu vor înceta niciodată să stea la temelia tuturor dramelor omenești. Dar răspunsul voim astăzi să-l descoperim prin confruntare cu realitatea, după cum ne-a deprins rășboiul. Astfel se naște un nou realism, care va ști să facă loc realităților sufletești fără ideologie și fără didacticism.

«Nu trebuie decât să te apleci — scrie Benjamin Crémieux, — pentru a culege subiecte de tragedie, de roman, de epopee: lumea întreagă se oferă în toată goliciunea ei, frumoasă sau urită, frumoasă și urită. Lirismul colectiv, (patriotic, social, religios) își revendică dreptul; lirismul individual, s'a reîntinerit adăpat din noi izvoare de acțiune, prin contactul adevărat (și nu artificial și sadic) cu moartea. A spune ce este numai, înseamnă a spune lucruri îndestul de interesante, dacă ai cât de puțin talent».

OPINIA publică — tirana democrațiilor, — a fost în ultima vreme subiect de înfierbântate discuții, care i-au smuls câteva pene și au lăsat-o în fața propriei sale oglinzi, cu coada oarecum retezată. Din acest schimb de păreri, a ieșit o carte meri-

torie. Nu vă speriați, nu la noi. Cartea se numește «Public Opinion», e scrisă de Walter Lippman, redactor la «New Republic» și «New-York World», și e tipărită la New-York, în editura Brace & Comp.

Autorul dovedește că ceea ce cârmuie conduita oamenilor, nu e realitatea, ci concepțiile adeseori amăgitoare, ce-și fac muritorii despre această realitate. Lumea în care trăim e astfel un univers iluzoriu creiat de noi, în afară de realul univers, ale cărui origine și destin ne scapă. De aci contradicția și conflictele. Voința noastră crede a participa și a cârmui un ansamblu de fenomene ce nu mai sunt conduse direct de spiritul nostru, ci de fapt, ne tiranizează.

Ce este în definitiv această «opinie publică», cum se formează? Informațiile din care ia ființă, sunt superficiale și vagi, consacram un sfert de oră cotidianului, de unde fără nici o activitate critică, ciugulim elementele unei opinii. Cuvintele de care ne servim chiar, au un sens nedeterminat și variabil. E o inflație și deflație verbală, ce variază dela nație la nație, și dela anotimp la anotimp. Cugetarea cititorului de gazetă e în general pasivă, superficializată de surescitarea vieții contemporane. De aci nevoia de a o trezi cu lovituri puternice, care o falsifică provocând-o, prin titluri senzaționale și prin manșetele compacte ce fac evenimentele de o zi. Alături de aceste evenimente artificial înfipte în atenția lectorului, se petrec fapte de importanță latentă dar hotărâtoare, cu desăvârșire ignorate.

Fiindcă cetitorul nu cunoaște complexul ansamblului de fapte, e gata să accepte explicațiile și soluțiile cele mai absurde.

Astfel Americanii, deprinși să socotească progresul ca o acumulație automată de avantagii materiale, nu înțeleg consecințele izolării la care s'au condamnat singuri, pentru ca să-și cruțe acest confort.

Contribuind totalul acestor vederi *a priori* și arbitrării asupra evenimentelor, fabricăm coduri de moralitate publică. Ceea ce numim *opinie*, nu e de fapt altceva decât o versiune convențională a faptelor, obținută conform unuia din aceste coduri. Astfel, descoperim întotdeauna la origina desacordurilor noastre, o simplă diferență de percepție. Diferențe atât de primitive și adânci, încât fac oamenii ireconciliabili și nu le îngăduie să vadă la ce se rezumă antagonismele. Italienii, convinși că Americanii erau de rea credință în chestia Fiume, au explicat o atitudine pe care nu o înțelegeau, atribuirea o intrigilor amantei jugoslave. a nu mai știm cărui colaborator al Președintelui Wilson...

E vechea stupizenie care explică secolul lui Ludovic al XIV, printr'o fistulă. Dar e versiunea cu mai multe șanse de succes, în anecdota de gazetă, de unde se hrănește opinia publică.

CU fiecare zi, un nou element vine să complice și să fărâmițească risipit, capacitatea de percepere emotivă a lectorului, pus înaintea cărții literare. Graba nervoasă a vieții exterioare, slăbirea tradiției clasice, mașinismul cu ritmul de biele și supape, o nouă morală și un nou suflet plămădit omenirii, fac multe opere literare în plină vigoare ieri, să apară astăzi caduce. O discretă anchetă pornită nu de dragul controverselor critice, ci dintr'un interes pur editorial, deci bazat pe socoteli de precizie negustorească, a dovedit că în cele patru țări cu cel mai întins contingent de

cetitori ai literaturii; în Franța, Germania, Anglia și Italia, romanele de întinsă suprafață sunt în vădită scădere pe scara cererii. Se caută romanul nervos, strâns în cel mult trei sute de pagini, cu emoția și analiza condensată, ca o băutură a timpului, tare și repede amețitoare. Unda emotivă a cititorului s'a scurtat, nu mai rezistă operilor de amploare. Și astfel cea mai citită carte a anului în Franța; *Maria Chapdelaine*, romanul canadian al de curând dispărutului Louis Hemon, e o cărțuie de abia 240 pagini, cu tiparul rășchirat. O îndoită afacere pentru editorul care a dat la lumină după un an, a cinci sute cincizecea ediție.

Iată dar bine pregătit terenul pentru romanul cinematografic, sacadat și simplificat la cea mai schematică formă, unde fiecare cuvânt de dialog e cântărit, fiecare peisagiu spiritualizat, fiecare analiză de suflet redusă la răsucire de sondă, adânc, în interiorul besnei psihologice. Asistăm la nașterea unui nou gen literar, și nu de neînsemnată înrăurire asupra viitoarei orientări a expresiunii literare. Să fim fără fățarnicie. Cinematograful a acaparat jumătate din desfătările mulțimii, iar fiindcă împotriva acestei mulțimi îmbulzite la ușile sălilor cu ecranul alb, nu ține piept nici o cruciadă a iubitorilor de teatru curat, sau de literatură curată; singura soluție a fost, crearea unei arte noi din ceea ce era până acum o simplă industrie. Despre arta cinematografului se vorbește în ultima vreme cu tot atâta gravitate și de către oameni tot atât de pasionați, ca despre cea a teatrului nou, cel puțin. Tot astfel despre romanul cinematografic. Există un scriitor francez, *Louis Delluc*, cu un trecut de făgădueli rare pentru literatură, care s'a consacrat numai acestui meșteșug și a transformat scenariul filmului într'un roman de reală valoare literară. S'ar fi părut că romanul-cinema, e condamnat acțiunii violente și neprevăzute, de dragul mijloacelor vertiginoase de locomoțiune și de dragul decorurilor veșnic schimbate. Ori, *Les Secrets du Confessionnel*, cel din urmă roman cinematic al lui Delluc, d spre care se scrie cu entuziasm în toate revistele de literatură parizene, vedește contrarul: personagiul central își trece cea mai mare parte din timp întrebându-se, explicând sentimentele, privind în el însuși. Și se exprimă liric. Scenariul tipărit nu

mai e un gen extraliterar, intră direct în rândul cărților celor mai de frunte ale anului. Unde va fi rânduit și etichetat, de amatorii clasificărilor literare? Nu va fi oare piatra de răspântie a unei poteci noi pentru literatură?

—

TOT mai greu o duc gazetele pentru popor, acelea care cu totul în afară de încăerarea politică, se încăpățânează să ducă în cătune, câteva pagini de sfătoase povestiri și de gândiri limpezite în slovă românească. E mai ales dureros destinul foilor tipărite în ținuturile de curând rotunjite pe harta țării. La Chișinău, își dă sufletul încă o asemenea gazetă lipsită până și de gologanii timbrei postale, atunci când miniștrii găsesc necesar să întrețină trupe de operetă cu milioane, întru unificarea artistică și culturală a nației. Gazeta se numește «Soarele», e îngrijită de scriitorul N. Dunăreanu, de Ștefan Ciobanu, Pan Halippa, Iorgu Toma și alți basarabeni purtători de condeiu. Se statornicise un program înțelept și simplu, așa cum se statornicesc limpede toate începuturile faptelor bune. Celor câteva mii de plugari și cărturari ai satelor de peste Prut, către care se îndrepta foaia, li se aduceau pe lângă talmăcirea pe înțelesul tuturor a faptelor de fiecare zi, și câteva pagini alese din scriitori cei mai de frunte ai nației, care au slovenit pentru popor. Într'un ținut unde o sută de ani a stăpânit cartea muscălească și unde, astăzi, peste douăzeci ziare rusești apar îndreptând cugetul cititorilor către o țintă care nu e nici a noastră, și nu ne e nici prietenă, gazeta pentru săteni era o luminiță sfioasă, venită să pălpăie într'un întineric din toate părțile ostil.

Am văzut redactorul foiei, bătând zadarnic la ușile ministerilor și ale băncilor ghiftuite de excedente, pentru a cerși câteva abonamente, atâtea la un loc cât s'ar aduna într'o seară la cagnota unui club de mână a doua, acolo unde se rezolvă între partidele de *écarté*, definitiv și ingenios, problema unificării de suflet și de cultură. Și cum era de așteptat, omul a pornit înapoi, cu mâna goală, să-și îngroape pruncul, fără pompă și fără condoleanțe, așa cum se fac îngropăciunile sărace.

—